

Drie gedichten

J.A. Alberdingk Thijm

bron

J.A. Alberdingk Thijm, *Drie gedichten*. H.H. van Romondt, Utrecht 1844

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/albe003drie01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

II

‘Je revins - rapportant de mes courses lointaines
Comme un vague faisceau de lueurs incertaines.
Je rêvais, comme si j'avais, durant mes jours,
Rencontré sur mes pas les magiques fontaines
Dont l'onde enivre pour toujours.

.....
Mes souvenirs germaient dans mon âme échauffée,
J'allais, chantant des vers.’

JOANNES FRANCISCUS ALBERDINGK THIJM,
MIJNEN WAARDEN VADER,
EN
CATHARINA ALBERDINGK THIJM,
MIJNE BEMINDE MOEDER,
WORDEN
DEZE GEDICHTEN
TOEGEWIJD.
DE SCHRIJVER.

Voorbericht.

Uit verschillenden hoofde heeft de Auteur van dezen bundel zijn vroeger opgevat voornemen laten varen, om, als inleiding tot het eerste dichtwerk, waarmede hij optreedt, eene verhandeling te schrijven over zijn begrip van kunst en kunst oefening. Hij vreesde, dat men de ontwikkeling van theoretische denkbeelden een anderen oorsprong zoude toeschrijven, en als strenger toetssteen voor zijne komposities zou doen gelden, dan hij er in erkennen mocht - ja, deze vrees komt hem te minder ongegrond voor, naar zijne onbekendheid bij zijn Lezers het hem moeilijker had gemaakt deze laatsten van zijn ware bedoelingen te doordringen. Hoe licht toch verdenkt men geen Auteur, die ons een type schetst van de kunst, zoo als hij ze zich in haar hoogste volkomenheid had voorgesteld - die ons aanwijst, wat hij voortreffelijk in het één of ander

VIII

genre gevonden heeft, en wat hij daarentegen meent te moeten afkeuren - hoe lichtlijk verdenkt men den zoodanige niet van de pretentie het ideaal te hebben verwezenlijkt, waarnaar hij slechts gestreefd heeft, en zich voor alle verkeerdheden te hebben gewacht, dewijl hij er eenigen heeft aangewezen! En wat kan den dichter een zekerder waarborg zijn voor het missen van zijn doel - de sympathie des algemeens - dan een schijn van inbeelding en aanmatiging, dien men even gemakkelijk verkrijgt, als het ondoenlijk is dien later van zich af te werpen! De Schrijver vergenoegt zich dus, eerst in later tijd (zoo dit noodig mocht zijn), van het waarom zijner voortbrengselen rekenschap te geven.

Wat ook de thands verschijnende vaerzen in zichzelf betreft - hij vleit zich, dat zij geene verklaring behoeven.

De geschiedenis van den Arkelschen Koomen, die in Ermingard voorkomt, is aan de chronijken van dat geslacht, met eenige wijziging, ontleend. De aanteekeningen, er aan toegevoegd, vertrouwt men, dat, als wetenschappelijke herinneringen, den Lezer niet onwelkom zullen zijn.

De Geboorte der Kunst, vroeger in een veel bekeken, maar weinig gelezen, tijdschrift opgenomen, verschijnt naast Ermingard in het licht, op hoop, dat deze bijzonderheid ook aan het minder romantiesch dichtstuk eenige Lezers bezorgen moog.

Het dezen beiden voorafgaande stuk is, als men wil, een kleinigheid, en ware veellicht beter niet op den titel

vermeld: doch hoe het zij, men gedooge het er neven. Het kon den Schrijver niet van het hart, deze gelegenheid voorbij te laten gaan, zonder zich van een dankbaarheidsplicht te kwijten, en een klein hulde te brengen aan mannen, die, door hunne werken, en met betrekking tot den Beeldenden Kunstenaar, ook door hun heusche en leerrijke verkeering, den Schrijver onder zoo velerlei schulden hebben gelegd.

De Heer TOLLENS heeft eenmaal zijn verlangen geuit, dat men zijn gedichten niet beoordeelen mocht, dan na ze, door de voordracht, de melodie te hebben hergeven, in vereeniging waarmeê zij aan zijn hart ontstroomden: welk dichter zou den zelfden wensch niet koesteren, en zijn 'treurig zwart op wit' niet gaarne tot muziek zien gemaakt? - Geen voorzeker, die de form onafscheidelijk acht van den geest, en de eerste, in haren geheelen omvang, de uitdrukking, het zinnebeeld, van den andere heeft willen maken.

En hiermede ware dit voorbericht te besluiten: maar het woord de rigueur blijft te zeggen over de spelling en geslachtstoepassing. De tijd is voorbij, waarin men u, of met deernis, of met een admiration mêlée d'épouvante aanstaarde, zoo gij naar het Bilderdijkianisme helde; met andere woorden, zoo gij, in eenige gevallen, de schrijfwijz der Leidsche Maatschappij in de vorige eeuw volgde, en derhalve somtijds van die des Heeren SIEGENBEEK afweekt: maar de geslachten - dat is eene zaak, die strenger wordt nagegaan. Van het oogenblik af, dat een schrijffout van HOOFT of VONDEL, door HOOGSTRATEN opgetee-

kend, en een inval van MOONEN of SEWEL, door PIETERSON gerangschikt, voor wet heeft gegolden, en zich gehuldigd zag, zelfs ten koste van de schoonste analogiën - waren de geweldenaars niet te verbidden, die 'het vrouwelyke geslacht' van de woorden tijd, smaak, dood, glans, rouw, en dergelijke, 'den schop gaven,' zoo als HUYDECOPER het noemt (Proeve, I. 254). Men behoeft echter de boeken van laatstgenoemden taalleeraar, en zoo ook die van BILDERDIJK, KLUIT en TEN KATE, maar even te hebben ingezien, om het niet al te euvel te duiden, wanneer een schrijver bij zijn geslachtsregeling met eenig oordeel te werk zoekt te gaan. Ook is er maar weinig dichterklijk gevoel aan het onderscheiden van der dood en den dood, zoowel als van slepen en sleepen, kreten en kreeten, enz. te verspillen¹. Omtrent deze punten,

- 1 Wie overigens van des Schrijvers denkwijze in het taalkundige, en zijne verantwoording desaaangaande, mocht willen kennis nemen, gun een blik aan het boekjen *Over de Spelling van de Bastaartwoorden*, ten vorigen jare bij NAYLER en C^o. uitgegeven. Het is echter wenschelijk, dat die blik den Lezer naauwkeuriger het standpunt des Schrijvers doe kennen, dan met zijn Beoordeelaar in den *Gids* (1844. No. 7) het geval was. Immers heeft deze niet slechts, in zijne 'Taalwijzingen', het beginsel van den Schrijver miskend, maar ook door een moeielijk verklaarbare onachtzaamheid (men zwijgt van iets minder vergefelijks) des Schrijvers redeneeringen in een kwalijk daglicht gesteld. De Beoordeelaar, Dr. H.J. NASSAU, beweert, dat de Schrijver doorgaans van een ander beginsel is uitgegaan dan hij (bl. 404). Z. Ed. getuigt, dat de taal een algemeen eigendom is, en het aan geen bijzonder individu vrijstaat zich *a priori* eene taal op zijn eigen hand te scheppen: 'belangrijke omwentelingen laat men over aan den tijd, des noods aan het nageslacht.' En wat is, daarentegen, de leer van den Schrijver, die op het andere (?) beginsel steunt: 'dat de taal (zie de Verh. bl. 99) een eigendom is des volks, en dat het niemand betaamt, of in zijn macht is, ons eene andere, hoe veel beter dan ook, op te dringen; dat verstaan, en in den geest, waar we in schreven, verstaan te worden, onze eerste wensch is, en zich derhalve ook dáar alle onze pogingen moeten heen strekken (bl. 31), al komen zij in botsing met de schoonste analogiën, ja met het gezonde verstand; maar, laat de Schr. er op volgen, dit laatste zoo veel mogelijk te doen eerbiedigen, behoort tot de bestemming van dit ons onderzoek.' Waar is nu het verschil van beginsel? En de Beoordeelaar heeft den Schrijver ook niet verkeerd begrepen - want hij erkent (*Gids*, bl. 404), dat 'de hoofdstrekking van dit werk niet is de bestaande regelmaat der spelling onzer inheemsche woorden te veranderen, maar ook die der bastaardwoorden tot meerdere eenheid te brengen, dan er tot hiertoe in heerscht.' - Het gantsche verschil zou dus hierop neêrkomen, dat de Beoordeelaar wellicht, behalven de groote *omwenteling* (waar hier geen spraak van is), ook *die* kleinere wijzigingen, ten beste van de regelmaat, aan den tijd en het nageslacht wil overlaten, waarvan de Schrijver reeds heden ten dage gemeend heeft werk te moeten maken. Maar neen, dat kan het toch ook niet zijn, want de Beoordeelaar is (bl. 405), als de Schrijver, van gevoelen, dat, waar men tot beschaving en verrijking van de taal kan bijdragen, door bijv. aan het nog niet gevestigde gebruik van tweërlei spelling, voor beide, eene gewijzigde beteekenis aan de hand te geven, *het zij* (zelfs!) *al of niet op 't onderscheid tusschen dien tweërlei vorm gegrond*, alle verstandigen die aanwijzing zullen volgen. Nu zou men zeggen - daar *smoren*, *slepen* en *doven*, als verba neutra, een ander begrip opleveren dan *smooren*, *sleepen* en *dooven*, wanneer men deze, in de verhouding van *stijgen* en *steigen*, voor de transitiva aannam - zoo zal de Beoordeelaar deze onderscheiding met geestdrift verwelkomen; en de Bilderdijkianen, die *sleepen* en *doven* schrijven, zullen zich met SIEGENBEEK in *slepen* en *dooven*, door de tweërlei toepassing vereenigen. De Beoordeelaar neemt het beginsel aan, maar hij deinst te rug voor de gevolgtrekking. Doch dit daargelaten: men kan niemand *noodzaken* logiesch te redeneeren: mids hij anderen niet opoffer aan zijne onnaauwkeurigheid! - En dit heeft de Beoordeelaar, zoo't schijnt, zich niet ontzien. - Hij citeert uit de *Voorreden*, dat er verschillende redenen bestaan, om zekere woorden zoo wel in het mannelijk als vronwelijk geslacht te bezigen: men vindt deze in het verschil tusschen HOOFT en VONDEL, in de vergelijkingstafels van TEN KATE, in de etymologiën, door BILDERDIJK aangewezen. Tot zoo ver - optime! Maar de verwarring, die deze bedenking mocht doen ontstaan, zegt de Beoordeelaar; wat wordt er van zulk een willekeur, om 'in

als omtrent andere, die meer onmiddelijk in verband met zijne gedichten staan, zal ondertusschen elke te recht wijzing den Schrijver welkom en aangenaam zijn; vooral zoo zij de uitdrukking van een

denzelfden zin 't zelfde woord dan eens mannelijk, dan eens vrouwelijk te nemen.' De Lezers vereenigen zich *in choro* met deze uitspraak: maar de Lezers weten niet, dat de Beoordeelaar, *espiègle* genoeg is geweest, om, bij de citeering der drie genoemde leden uit den volzin, waarin het tweërlei geslacht wordt aanbevolen, een vierde lid over het hoofd te zien; en dat juist in dit lid, als voorwaarde der toepassing van meer dan één geslacht, de eigenschap wordt opgegeven, dat 'het woord *twee beteekenissen* hebbe, die aan het verschil der geslachten keurig te onderkennen waren;' de Beoordeelaar 'taalmijmert' dus over onderscheidingen *in den zelfden zin* - doch waarlijk niet 'naar aanleiding van het boek over de B.W.' Maar de Beoordeelaar had ook pas gezegd, dat, zoo er verschil van beteekenis bestond, de verstandigen zouden goedkeuren, wat de Beoordeelaar nu eenmaal besloten had te berispen! - dat vierde lid moest dus wel overgeslagen worden! - Of is *het gevestigde gebruik* wellicht tégen *tijd* in 't vrouwelijke, met wat beteekenis het ook voorkom? Wordt het verworpen door de *over één stemming* van sprekenden en schrijvenden? Door dat onmiskenbaar en redelijk gebruik, dat ons bijv. het woord *mensch* niet met het woord *plant* zal doen verwarren? - Neen - weet ge door welk gebruik? Door het gebruik, dat ons, nu sedert een kleine veertig jaar, *lagchen* (= *lagshen*), *pogchen* (= *pogshen*), en *kugchen* (= *kugshen*), heeft zoeken op te dringen; dat ons *kapitein* met een *k* en *kommissaris* met een *c* heeft leeren spellen, en waarvan de Schrijver, gelijk hij de uitsluiting der tweërlei geslachten heeft gewraakt, met betrekking tot het laatste voorschrift zijn vriend HUYDECOPER nazegt: 'Wij, die ons nergens aan een onregelmatig gebruik vasthouden, kunnen déze onderscheiding niet goedkeuren; en volgen hierin minder 't gebruik, dan de eigenschap des woords en der Taale.'

Was het gebruik ook nog maar altoos lichtelijk na te gaan! Ontving het slechts een tastbaar lichaam! - De Schrijver over de spelling der Bastaartwoorden meent het zijne gedaan te hebben om het zoo veel mogelijk te vestigen, door het aanwijzen der punten van over één stemming tusschen het gebruik en de noodzakelijke consequentiën van onze taal. Wil iemand het gebruik liever als een jongen losbol laten rondzwieren, zonder orde noch eenvoud - hij heeft er vrede meê; en sloeg hij voor, om den wille van *kapitein*, ook *kommissaris*, en, naar het voorschrift van een reeds vrij diep ingewortelde gewoonte, *poëzij* aldus te spellen - hij zal zich het harnas niet aantrekken, wanneer de Heer SIEGENBEEK het eerste een 'misselijke wanspelling' noemt - noch wanneer Dr. NASSAU goedvindt (bl. 410 in zijn opstel) *poësie* te schrijven; ja, hij geeft er het *prosa*, de *musique*, en de *critic* des needs op toe.

Ten slotte betuigt hij zijn leedwezen over het onaangename van deze zijne eerste ontmoeting, met een Tijdschrift, voor welks Redactie hij achting heeft; hij vraagt zijne bevallige Lezeres (zoo het geene aanmatiging is er zich toe te schrijven) verschooning voor deze min bevallige uitweiding, en wenscht hartelijk, dat zij ze een dispaaraat in dit boekjen moog vinden.

*stelsel blijkt te wezen, en de Beoordeelaar inziet, dat zijne betrekking hem de
verplichting oplegt iets meer*

*dan een bloote meening, een gissen, of duister besef, tegen de resultaten der studie
over te stellen, die de*

XIV

*Schrijver zich bewust is met ernst en geweten te hebben betracht - hoe onvolkomen
het kunstwerk ook zij.*

Amsterdam, 30 Juli, 1844.

**Bij Royers borstbeeld van Bilderdijk.
Een geschenk van den auteur.**

Egypten kwist' zijn balsemschat
Om 't zwelgend graf zijn buit te onthouen;
Wy mogen wie ons hart bezat
In 't levend beeld aanschouwen.

Vrouwe K.W. BILDERDIJK.

U min ik, Oude! met uw stroefgeplooiden trekken!
U, met dat starend oog, door borstels overbraauwd;
U, met dat peinzend hoofd, wen 't breede zwachtels dekken,
En 't, om der waereld wil, geen valsche lok beschaauwt!
U min ik, in uw vorm, in 't onaanvallig wezen,
Dat lonk noch glimlach heeft, voor jeugd en schuchterheid:
Wat andrer willig hart, toegevend, daar moog lezen -
'k Heb uw genaakbaarheid, uw deemoed, nooit geprezen;
'k Heb, u ter liefde, nooit mijn rede of smaak misleid.
Maar 'k min u, als gij waart: gelijk gij vóór mij zwevend,
En sprekend uit uw werk, en sprekend uit uw beeld,
In al uw eigenheên, in heel u-zelf herlevend,
Met onbeschrijfbre kracht mijn ziel en zintuig streelt.

Want, ja! van de eerste stond, dat ge, aan mijn geest verschenen,

Een woord, een enkel woord, mij toespraakt in't gemoed -
 Van toen een vreemd gevoel (slechts aan úw stem te ontleenen!)
 Met nooit gekende drift mij voer door 't jeugdig bloed -
 Sints toen kreeg ik u lief. De nog verholten zaden
 Van 't geen mijn hart, door God, als gaaf was weggelegd,
 Schiept gij, en gij-alleen, tot planten om, wier bladen
 Niet ieder alle geur en levenskracht ontzegt.

In u, mijn Meester! vond, bij 't smachten van den boezem,
 Mijn oog de reine taal, die 'k voor mijn zielsrek zocht;
 In u vond ik de vrucht ontwikkeld uit den bloesem,
 Waarvan, licht, de eerste knop mij eigen wezen mocht:
 In u vond ik 't Gevoel; de hooge Godvereering,
 Die niets dan Poëzij in hoogsten uitdruk is;
 Bij u 't onschatbaar licht, de meer ontgrensde Leering
 Van 't Stof, geen dor gewrocht, maar Geestenbeeltenis;
 Bij u het schoon begrip van de Eenheid des Alhoogen
 In de Echt (als in mijn Kerk), in Vorst en Volk, verbeeld;
 Bij u het schepslendom, niet bloot in 't geestvermogen,
 Maar, hoorbaar, door de Spraak, Gods rijke gift, verdeeld.

Gij zijt mij dierbaar, gij! - 'k heb véel van u ontvangen,
 En slechts een ijdlen galm brengt u de erkentnis toe;
 Maar zie, zie op mij af, en dat ik in mijn zangen
 Voor 't minst uw leer en les, mijn gids! geen schande doe!

Ik hield uw woord in eer: 't zij dan in wat gestalte

't Mij tegentrad, of -sprong, of toevloog van uw lier;
 Maar 'k woog, dat woord getrouw, met vrijheid zijn gehalte,
 En smeekte God om licht, om loutrend hemelvier:
 'k Aanvaardde 't vol gevoel, en vond in al zijn deelen -
 En nam, in geest en vorm, een hooger éénheid waar,
 (Eene éénheid, die 'k bij u in alles door zag spelen)
 Dan menig schiftend oog, of blind bewonderaar.

'k Verbloemde uw feilen niet; maar 'k mocht me u toch niet denken
 Ontspierd, verminkt, in wat u kenlijk onderscheidt:
 'k Wilde, in den minsten trek, 't ondeelbaar Een niet krenken,
 Dat uit uw grootheid wierd, gehuwd aan faalbaarheid.
 Ik wilde, als velen, tot geen monster u vervormen;
 Ik wenschte in u geen leeuw, beroofd van tand en klauw;
 En ik betreurde 't nooit, dat grootsche winterstormen
 Slechts gierden door een lucht, bekleed met nevelgraauw.

Ik heb u nooit gevraagd - wanneer uw geest, aan 't woeden,
 In toemeloze drift zijn wijde baan doorliep,
 En de opgeheven vuist, met bliksemende roeden,
 Het Kwaad, in zwijmelroes, ter andwoord voor zich riep,
 En gij, u-zelf te sterk, met ongemeten woorden,
 Al wat gij laakbaars vindt zijn vonnis hooren deedt,
 En, slechts op eigen last, met (licht!) wat felle koorden
 Den Duivel des verderfs in 't menschenkroost bestreedt -
 Ik heb u nooit gevraagd: Waarom ge, als Waarheids richter,
 Niet vleiend, niet beleefd, hebt weten te overreên;

'k Vroeg nimmer: BILDERDIJK! waar, waarom zijt gij Dichter
Tot in uw haat, uw wrok, uw spijt, uw grilligheên? -

Daar zijn er, die den trek u van de lippen vagen,
Waar smaad, waar eigenkracht, waar scherpe geest uit spreekt;
Voor wie gij sprákeloos uw kruis hadt moeten dragen,
Den klaagzang smooren, die uit hart en lippen breekt:
Die zangen smooren? hoe? en toch u-zelven blijven?
En toch het wonder zijn, de grootste man uws tijds?
Geen *Echt*, geen *Geestenrijk*, geen *Staatsverwissling* schrijven¹,
Als balsems in het leed des bittren aardschen strijds?
Niet toornig bij 't Geschied-, en Kunst-, en Taalverbasteren,
Tot luid bepleiten van de Reedlijkheid gedaagd,
Hen sparen, die uw God, die 't Eeuwig Schoone lasteren,
En tóch in 't reuzenwerk, uw arbeid, zijn geslaagd? -
Hoe? - groot zijn? en nochtans geene andre midlen kiezen
Dan waar men 't nietig lijf door 't zand der aard meê sleurt?
Een rots zijn, en uw kracht, uw scherp graniet verliezen?
Gedekt zijn met fluweel? met rozenverw gekleurd?
Een fiere hazewind, den dageraad begroeten
Met filomeelenzang, of lispand bladgeschuur?
Den vluggen menschengeest met vlugge paardenvoeten
Vereenen in u-zelf, spijt Orden en Natuur?

Neen! wie dit vordren moog, ik lofzing geen Centauren:
Mij zijt gij, als gij waart, een schat van grootheid rijk;

1 Zie de Bundels, getiteld *Affodillen* en *Winterbloemen*.

Zoo kende, en minde ik u - zoo vlecht ik dankbre lauwwen,
En zonder voorbeding, om 't hoofd van BILDERDIJK.

Maar ook u mijn dank doen hooren,
In wiens brein en meesterhand,
De eigen aandrift was geboren,
Die mij hart en ziel ontbrandt.
U, die BILDERDIJK doet spreken,
Uit zijn Beeld, door u gewrocht,
Van het zichtbaar stoflijk teeken,
Innig aan den geest verknocht.

U, die BILDERDIJK in 't leven,
't Leven zijner vormen hieldt;
Die zijn beeld hebt weêrgegeven,
Grootsch als van zijn geest bezielde.
Uwer zij een deel der zangen,
Die het kind den Meester wijdt,
En gij willig zult ontvangen -
Daar gij beete waardig zijt.

'k Wenschte Bilderdijsche klanken,
Om, op welverdienden toon,
U de vriendschapsblijk te danken,

In zijn Beeld mij aangeboôn.
Is mijn dichtpenseel te onmachtig,
Weigert zich mijn taalmuzijk,
Als mijn hart, zijn plicht gedachtig,
U bezingt, met BILDERDIJK -

O, gij-beiden kent de talen,
Waar men 't echt gevoel in leest;
Weet hoe ver de Kunst blijft dwalen
Buiten 't Denkbeeld van den Geest;
Zijt toegevend voor 't vermogen,
Dat zoo weinig, trots ons pogen,
Uitdrukt wat den geest ontroert;
Weet wat kluisters ons bedwingen,
Ook waar BILDERDIJK mocht zingen,
Of ROYER den beitel voert.

Ermingard van Voorne.

A^o. 1295.

I.

Zij was een blond, liefvallig, kind -
Wie zestien blijde lenten
Nog naauw 't begrip dier levenstijd,
Aan zoeten droom op droom gewijd,
In 't maagdelijk hartjen prentten.

Zij was zoo rank en fijn van bouw,
Zoo lenig in haar vormen,
Dat nooit een jong geplante loot
Van eedler jeugd een toonbeeld bood,
Gekromd door voorjaarstormen:

Want - schoon heur koontjen soms een blos,
Heur mond een lachjen toonde -
Toch zwierf zij meestal, bleek en droef,
Met buigend hoofdtjen langs de hoev',
Waarop heur minne woonde.

aant.

‘Mijnlief, Mejonkvrouw, spreek, ai spreek,
 Wat leed is u weêrvaren?
 Uw jeugd is jonk, uw geest is reê,
 Uw lichaam schoon, en wel noch wee
 Ontrust uw kinderjaren.

Of zijt ge Voornes rijkdom niet?
 Of ligt aan uw Heer broeder
 Wel iets ter waereld meer aan 't hart
 Dan 't levensheil van ERMINGARD,
 Sints 't afscheid van uw moeder?

Uw moeder?..... Ik, ik mocht, mijn lief,
 U zoogen en verplegen;
 'k Heb, al uw leven, u bemind,
 Maar, sints de dood van 't eigen kind,
 Nog meer u lief gekregen:

Hoe kunt ge dan zoo treurig zijn,
 En doolt zoo stil daarhenen,
 En komt voor 't minst, als gij mijn hart
 Te onedel rekest voor uw smart,
 Niet in mijn armen weenen?’

Zoo klonk des voedsters jammertoon,
 Zoo bad zij tot de droeve;
 Zoo sloeg zij haar stilzwijgend gaâ;

aant.

Zoo oogde zij het pleegkind na,
 Bij 't scheiden van de hoeve.

Maar wie zich troosten onderstond,
 Maar wie, van knapen, maagden,
 't Zij bloedverwant, of speelgenoot,
 Het kwijnend meisje vriendschap bood -
 Wie om, of met haar klaagden:

Daar bleef een somber waas van leed
 Haar eigen als voor dezen,
 En zelden slechts doorscheen een lach,
 Een blik van geest of fier gezach,
 Den weemoed van haar wezen.

'Geen meisjes,' sprak de menestreef,
 'Dat moeilijk is te peilen!
 Zij vinden, dikwijls, zoet genucht
 In traan op traan, in zucht op zucht,
 In wonden, licht te heilen.

En moest ik, grijsaart, in heur hart
 Een vreugdestraal doen dagen -
 Dan dede ik slechts, bij 't lansgespeel,
 Des rijksten ridders helmtorkeel
 Haar lievlingskleuren dragen.

aant.

Dan leidde ik haar ter danszaal in,
 En voerde een stoet van ridders,
 Met woorden, vol van liefdebrand,
 Met palm of rozentak ter hand,
 Haar nader als aanbidders.¹

Maar veler lijden koom ten eind
 In dartlen en klappeien¹ -
 Maar menig buk voor de ijdelheid -
 't Was Voornes dochter niet bereid
 Te zwichten voor haar vleien.

Wat jubeldagviering ooit Voorne gebeur -
 Bij 't stralen der luchtters, en 't schokken der glazen,
 Bij 't kaatsen, en 't spieglen, van klank, en van kleur,
 Op marmer en staal, diamant en topazen,
 Bij 't menglen van dampen, van tonen, van geur,
 't Gejuich van de gasten, der zangren relazen,
 't Verhitten des breins en gelaats, met de keur
 Van wijnen en kruiden, geteld noch te meten -
 Éen ziet men ten feestdisch van Voorne gezeten,
     Voor welke zijn wijn
     Niet geestrijk mag zijn;
     Voor welke de vreugd
 Een blinkende dolk is, in 't hart van haar jeugd.

1 Klappen.

aant.

Zij zit niet hovaardig te midden der gasten,
 Een ieder betoonend, met huichlend gebaar,
 Hoe luttel de vrolijke kreeten der schaar,
 Hun lach, en hun scherts, bij haar geeststemming pasten:
 Neen, willig en needrig verschuilt zij zich daar,
 En naauwlijks - ja, naauwlijks! - bespeuren zij haar.

En echter sints Zeeland, in PELGRIM DEN EERSTE,
 Den Stamheer aanschouwde, die Voorne beheerschte -
 En echter sints Holland, voor jaar en voor dag,
 De nieuwe banier met zijn liebaart¹ voorzag -
 Was nooit in de schuts van dien liebaart gezeten
 Wie eerder verdiende zijn glorie te heeten;
 Was nimmer een zon om zijn schedel gedaagd,
 De ontvolking zoo waard als de troostloze maagd.

Zij troosteloos? - Neen, volg haar schreden;
 Beklim 't verwijderd slaapsalet;
 Wees jong, gevoelig - en uw tred
 Schroomt door den balsemgeur te treden,
 Die, glorie rond haar minlijkheden,
 Bij d' eersten blik u heeft verplet -
 En huidring omjoeg door uw leden:
 Aanschouw haar, als zij 't bleek gelaat
 Bevrijd heeft van de kostbre wijlen²,

1 Leeuw.

2 Sluier.

En langs de dunne vensterspijlen
 Een blaauwend oog ten hemel slaat.
 Zie, zie haar, aan dien plint geklemd,
 De maanglans in heur tranen spiegelen,
 Die van omhoog haar toe komt wiegelen,
 En ziel en zin tot peinzen stemt.
 Zie de opgeheven wenkbraauwspits
 Een plooi in 't jeugdig voorhoofd groeven,
 De lippen, taal en toon behoeven,
 Ter uiting van haar droefenis....

Daar bleekt op eens nog heller wit
 Heur kaken - die van tranen drogen;
 Daar dekt een nieuwe vloed haar oogen:
 O God! wat droevig beeld is dit?
 Geen droevig, neen! - een beeld van zegen,
 Een beeld van liefde en Englenlust,
 De Hemel blikk haar troostend tegen;
 Uit tranen, tranen, kiemt de rust.

'Ik dank u!' roept ze, 't heeft gebleken -
 Gij zult, mij arme, niet ontstaan;
 Mijn Engel is niet weggeweken,
 Gij, Moeder Gods! blijft mét mij gaan!
 Maar toch, o Heer! sints zoo veel jaren,
 Die 'k, naar mijn best, heb doorgebracht
 Met vruchten voor mijn ziel te gaären,

aant.

Met wel te doen uit al mijn macht -
 Na 't smeeken om *geluk*, mijn Vader!
 Na 't oefnen van mijn hart en geest,
 Na 't bidden, dat, in hart en ader,
 't Besef mij nimmer kruipend nader,
 “Gij zijt een ijle halm geweest” -
 Na 't scheiden van mijn speelgenoten,
 Ter lessching van mijn kennisdorst -
 Na tranen van verlangst, vergoten
 Uit eng beklemde maagdenborst -
 Na 't roepen om uw geest, Marië!
 Na 't daaglijksch bidden bij uw beeld -
 Na 't zacht gezuis der melodië,
 Die mij, gebogen voor uw knië,
 Vaak ziel en zintuig heeft gestreeld -
 Na al mijn pogen - bracht, o Vader!
 Uw, andren vaak zoo milde, hand
 Mij 't onbekend geluk niet nader,
 Waarvoor, o God! mijn boezem brandt;
 Waarvoor-alleen mijn geest zal spreken,
 Mijn dovend hart gevoelen zal,
 Mijne oog een heller licht ontsteken,
 Als weërschijn uit Uw Hemelhal!

Ik lei mijne offers aan Uw voeten.....
 Maar - ja! - wat zijn mijne offers ook?....

aant.

O! doe mij nooit mijn driestheid boeten.....
Mijn gaaf bestond in koelen rook.

In rook! - geen vlam - geen liefdespranken...
Wat ging mij toch 't verzaken aan
Der nietigheên, der leugenklanken,
Die háar-slechts in Uw dienst doen wanken,
Wie (licht!) Uwe inspraak min verstaan?
Wat was mij 't vlieden van de kringen,
Waar vleitaal, waar behaagzucht heerscht -
Mij, wie 't verlangen mocht doordringen,
“Wees in de kennis Gods het eerst?”

Neen, 'k draag de schoone HILDEGONDE,
Om 't gitzwart oog, geene afgunst toe -
Mijn bleek, dat niemant kluistren konde,
Voorkomt de erkentnis, die ik doe.

Wien ook? - wien zou mijn ziel beminnen?....
'k Zag menig jonkman op mijn pad -
Maar koel bleef mij gemoed en zinnen -
Zelfs, toen ik FRANC gelauwerd had.
Hij knielde in 't renkrijt voor mij neder -
't Gelaat van 't helmgewicht ontdaan -
Zag trotsch in 't rond, en somtijds weder
Mij, met een vurige' oogwenk, aan -
Ik hing de paerlen om zijn slapen -

En - neen! - mijn hand bleef koud en stil;
Hij trok voorbij, met ros en knapen -
En mocht hij 't zoet gefluister rapen,
Dat ons omgaf, ondanks mijn wil:
Mijn hart bleef als mijn vingren kil.

Neen, neen! van geen gewoon verlangen,
Neen, naar iets hoogers, smacht mijn borst....
De Hemel!... ja - die moet omvangen,
Waar heel mij-zelf van af wil hangen,
Waarvoor ik blaak in heete dorst.

O God! wat moet ik méer U schenken,
Dat Gij mijn duistren wensch vervult?
Ik weet geen offer uit te denken,
Dat Gij, in mij, erkennen zult!.....
Of moet, aan wie een teder harte,
Wie heilbesef, ten deele viel,
Verkwijnen in onlijdbre smarte -
Ontkracht naar lichaam beide en ziel?....

Mijn God! vergeef, vergeef de droeve,
Wat ze in haar zielsverbijstring vraagt....
Gij weet... Gij weet, wat ik behoeve;
Bid... bid voor mij, o Moedermaagd!

II. aant.

De maar zweeft rond, de kreet gaat op:
 Stroomt samen, Ridders! heft den kop,
 Die dorstig zijt naar heldenglorie,
 Wien 't wrevlig lot den roem betwist -
 In 't steekspel van Sint Jan-Bâtist,
 Te Gorcum, wacht u krijgsviktorie!

Stroomt samen, Kempen¹ vol beleid,
 Vol kracht, vol moed, vol abelheid²!
 Stroomt samen - vreemd aan zelfmistrouwen,
 Gedost in staal en zijde en goud -
 Waar ARKEL heden feestdag houdt,
 Met eedle Vrouwen en Jonkvrouwen.

't Gezelschap, uitgelezen schoon,
 Beklaagt alleen dat Arkels zoon,

1 Krijgslîen.

2 Bekwaamheid, geestigheid, schoonheid, enz.

aant.

Dat Jonker JAN, die reeds voor jaren
 Naar Brabant toog met CLAES PERCIJN,
 Een feest, waarvan hij de eer kon zijn,
 Weêr ongedeeld zich laat ontvaren.

De Kampheer wenkt, de slagboom wijkt;
 Ter schouwplaats, die van rondom prijkt
 Met de eêlste rozen onzer hoven -
 Ter schouwplaats blikte ook ERMINGARD,
 Een voorgevoel in 't raadslig hart,
 De ridders aan, die binnenstoven.

Maar EGMONDS blinkend borstjuweel,
 Maar HAERLEMS kruis op gloeiend keel,
 Maar Leidens telgen, hooggeboren,
 Maar wilden RIETWIJCS hoofsche zwier -
 Geen baanderheer, geen bachelier
 Kan 't zoekend oog der maagd bekoren.

Ten spijt des tromp- en wapenklanks
 Schouwt zij de breede rijen langs,
 Die Gorcums Kampveld dicht omgeven -
 En wat zich daar ten schouwspel bied,
 Hâar boeit de felste wedstrijd niet -
 Die beeft voor niemants eer of leven!

En toch - daar rust op eens haar oog -

aant.

Als of een beeld haar geest doorvloog....
 Vergeten beeld uit vroeger dagen! -
 Haar blik wordt van een blik ontmoet,
 Wiens uitdruk onbeschrijflijk zoet
 Heur harte gloeien deed en jagen.

Zij slaat, beschaamd, heur oogen neêr -
 Maar nog, nog voelt zij eindloos teêr
 Den weêrblik op haar aanschijn rusten;
 Zij schuilt zich weg in 't huifsatijn,
 Als ducht zij 't spelend windekijn,
 De tochtjens, die haar oogleên kusten.

En die haar gaâsloeg - staat versteend,
 Maar blozend, aan de zuil geleend,
 Die 't paviljoen, dat hen vereent,
 Ten rechter buitenhoek versierde;
 Neen! hij ontwaart geen feestgedruisch,
 Geen krielend volk, geen hoog stadhuis,
 Van waar men, onder tromgeruisch,
 Verkondigde wie zegevierde.

't Was RIETWIJC! 'RIETWIJC!' ging de kreet;
 En die den laatsten lansstoot deed
 Bekroonde 't overwinningsteeken;
 En waar zijn trotsche leest zich keer -
 En wat zijn vonklend oog begeer -

Men geeft hem toe, men buigt zich neêr,
De richting van zijn tred ontweken.

De vreemdling ziet den bonten hoop,
Der knapen, die, in dartlen loop,
Voorbij zijn starende oogen zweven;
En pijnlijk schokt zijn fier gemoed
Een hoongelach - ten welkomsgroet
Door RIETWIJCS bent hem toegedreven.

‘Wie is dat?’ vraagt de woestert luid,
‘Hij ziet zoo zuur ten oogen uit,
Of HAERLEMS wond hem deed verschrikken:
Uit Braband? hij? - een Edelman,
Hij, die geen bloed gedoogen kan? -
Dan hoop ik, dat ons Hertog JAN,
Nooit weêr zoo'n lafbek toe moog schikken!’

En joelend streeft de schaar weêr voort. -
Had ERMINGARDE niet gehoord
Wat schendtaal opging uit hun midden?...
Verbleekt ziet zij den vreemdling aan -
Ook hij, hij had den hoon verstaan -
Maar schoon haar blik om wraak mocht bidden,
Zij zag haar bede niet voldaan.

De jongling staart met rustig oog,

aant.

Zijn gramschap teuglend, op de scharen,
 Die van den schimp getuige waren,
 Wiens klaauw zoo woest hem tegenvloog:
 En vast bereid hun licht te schenken
 In 't misdrijf, straffeloos begaan,
 Roept hem een zachte klaagstem aan:
 'Ach Jonker, wil mijn mars bedenken! -
 Gij, die me spijzen kunt en drenken,
 Ach, laat me niet van nood vergaan!'
 Hij wendt zich om: een jonge koomen¹
 Staat hem met neigend hoofd ter zij;
 'Ach!' roept hij, 'mocht uw deugd mij vromen²,
 'k Heb Uw milddadigheid vernomen -
 Om Gods wil! deel uw beurs met mij,
 En neem mijn gantsche koopschapprij.'

Een glimlach kleurt des vreemden kaken:
 'Wat,' vraagt hij, 'zijt ge wel in schuld?
 Wat wenscht gij, om u rijk te maken?
 Waar is uw koopmars meê gevuld? -
 Ik weet niet veel van woekerzaken....
 Maar heden aan den kost te raken
 Is minder dan gij eischen zult?'

'Ach Jonker! doe mij karitate:

1 Koopman, kramer.

2 Bevoordeelen, van nut zijn.

aant.

'k Breng alles u verdubbeld weêr;
Ik eisch geen vordring boven mate,
Duld, dat ik u mijn koopmars late,
En met uw buidel, lieve Heer,
Naar d' armen, ouden, vader keer!'

De vreemde wischt een traan uit de oogen,
Betaalt den inhoud der schapprij -
Maar laat hem, in zijn mededoogen,
De koopwaar en de mars er bij.
'Doch,' roept hij schertsend, 'weel nu goed,
Dat gij mij dubbele reekning doet!'

En de andre - durft nog naauw beseffen,
Wat weldaad hem te beur te viel -
Naauw heeft de braafheid tijd tot treffen,
Tot dankverwekking in zijn ziel -
Of plotsling voelt hij zich gegrepen
Door RIETWIJCS onweêrstaandre vuist,
Die, deernisloos en onbesuisd,
Hem van de schouwplaats neêr wil sleepen...
En met een vloekend: 'Voort trowant!'¹
Hem afstoot op het marktpleinzand.

'Wat waagt gij 't!' roept zijn barsche taal,

1 *Truand* (Fr.), hier schooier.

Wat waagt gij 't, Jonker! onder Edelen,
 Ten hoon van ARKELS feestonthaal,
 Uw makkers hier te laten bedelen?
 Gij, Jonker! zonder tong en staal!'

'Ik, Jonker zonder tong en staal,'
 Herneemt de vreemdling, uit wiens oogen
 Deloed, in hellen bliksemstraal,
 De plaats van 't feit is rondgevlogen:
 'Ik, Jonker, die josteer¹, noch snoef,
 Zal,' roept hij, plotsling naderspringend,
 En RIETWIJC uit zijn standplaats dringend,
 'Zal u bewijzen, lage boef!
 Dat ik uw wapens niet behoef;
 Dat, schoon een eed mijn zwaard moog boeien,
 De geest mij stem en spraaktuig bind,
 Ik ármen heb, om die mij moeien
 Met stam en wortel uit te roeien -
 Gelijk 't uw lot zij, hellekind!
 Ziet, Ridders! Knapen! eedle Vrouwen!
 Ziet, hoe 't begeerig ongeduld
 Mijn handen schept tot reuzenklaauwen,
 Om hier een boef in toom te houden,
 Die - naar 'k beken - metloed en trouwen,
 Zijn plicht in 't steekspel heeft vervuld!'

1 *Jouúter* (Fr.) kampen.

aant.

En toen, met de ongelijkbre spieren,
 Waarmeê hij RIETWIJCS leest omgreep,
 En 't maliejak in 't lichaam kneep,
 Ziet men hem, fors, in éenen sleep,
 Den ridder rond zich henen zwieren,
 En werpen, ter geduchter straf,
 Drie vadems ver de schouwplaats af.

Een greppel, naast de raadhuishal,
 Ontving het breed geharnast lijf,
 Dat, wezenloos bij 't stout bedrijf,
 Geen weer kon bieden aan den val.
 Maar de aangevloeide ridderscharen,
 Die, bij dit vreemd en ruw tornooi,
 Rondom de plaats vergaderd waren,
 Zijn straks bereid, in 's jonglings prooi,
 't Gedoofde licht weêr op te wekken.
 Hij ziet de wacht zich tegentrekken,
 Om, voor zijn al te stout bestaan,
 Voor 't leed, een Ridder aangedaan,
 Hem (vreemde Knaap) in boei te slaan.

Maar onder haar, wie 't wendend lot
 Des fieren Knaaps de borst benarde,
 Herkent men tedere ERMINGARDE.
 Heur boezem joeg van hoog genot
 Toen hij, haar vriend, voor deugd en eere,

Genoopt door echte menselijkheid,
 Zich even moedvol schiep ter weere,
 Als hij, bij vroeger wanbescheid,
 De wraak en straf zich had ontzeid.
 Men zag haar, met welsprekend oog,
 De riddrenschaar om bijstand bidden
 Voor d' eedle, dien men, uit hun midden,
 Wellicht ten straf- en schandpaal toog.
 Op éens ontdekt haar blik den koomen,
 En, in haar onbeschrijflijke angst,
 Heeft zij haar halssnoer algenomen,
 En smeekt hem luid ter hulp te komen
 Zijns redders, die nog vreemd aan schromen,
 Zich in zijn kracht en moed verschanst:
 'Daar ging,' dus roept hij, 'Ridders, Knapen! -
 Na 't geen 'k in daden heb verklaard -
 Geen moeite met mijn zorg gepaard,
 Om, schoon hier vreemd en zonder wapen,
 Toch, verre van mijn huis en haard,
 In Gorcums kerker niet te slapen:
 Maar 'k eisch geen bloed; ik wil geen strijd:
 Mijn zwaard, aan 't heilig kruis gewijd,
 Moet enkel, onder Salems wallen,
 Als pelgrimsroê, die scherp kastijdt,
 Den vuigen Islamiet doen vallen.
 Begeef mij mijn beschermeling,
 De koomensknaap, wien, ginder vluchtend,

aant.

En, mijnen t' wil, uw gramschap duchtend,
 Al ras de erkentlijkheid verging.
 Begeef mijn' geest, mijn' arm hun kracht -
 Uw woord-slechts zal mijn rechter wezen:
 Wat zou mijn hoofd in Gorcum vreezen -
 De stad, die mij heeft voortgebracht?
 Ja, wie mijn stamhuis niet herken,
 De springveer loochent in den werke,
 Weet' dat ik JAN VAN ARKEL ben -
 De kleinzoon van Heer JAN DEN STERKE:
 'k Wou, voor mijn tocht naar 't Heilig Land,
 De woonplaats mijner jeugd herschouwen;
 Maar zwoer, tot boete, mij te onthouen
 Van kus aan vriend en bloedverwant:
 Doch 't ingeschapen rechtsgevoel,
 Kon (neen!) mijns vaders onderzaten....
 Niet ongewroken overlaten....
 Aan wie, doldriftig en verwaten,
 Het volk zijn heerschezucht stelt ten doel.
 Vaartwel! mijn woord zij niet geschonden! -
 Maar gij, die 'k onder u bemin,
 O denk, o denk aan eedverbonden,
 Waar harten, die elkaâr verstonden,
 Den vollen omvang van doorgronden -
 Al maalt geen klinkend woord den zin.
 Vaartwel! ginds naakt mijn grijze vader -
 Geef, Heer, geef krachten aan 't gemoed! -

Gedoogt met, Ridders, dat hij nader!
Een jaar nog slechts... niet eer, niet spader!...
    Vaartwel! ontvangt den laatsten groet,
Waarin u, Riddren, hier te gader,
    De vreemde Schildknaap hulde doet!

III. aant.

De muurpoort uit van 't hofkasteel,
 Nog in de schaduw van zijn toorne,
 Langs duin- en dal- en veldstruweel,
 Zijn oog naar 't bloeiend zuiderdeel,
 Betreedt een pelgrim 't Land van Voorne.
 Reeds stoof het zand zijn tabbaard graauw,
 En 't koelend vocht van d' avonddauw
 Doordringt hem de afgematte leden;
 Zijn haar werd bleek, zijn wang geroost,
 En echter ziet men hem getroost,
 Met vasten stap naar 't Zuiden treden.
 Hij heeft reeds lang dien stap gegaan;
 Hij heeft reeds menig tocht gedaan,
 En omgezworven in den vreemde -
 Aler 't verschiet zijn doelend oog,
 Zijn dwalend brein, zoo min bedroog,
 Als thands in Voornes vruchtbre beemde.

aant.

Hij zocht vergeefs aan 't Graaflijk hof,
 De Jonkvrouw, wie zijn reis betrof.
 Zij koos zich, 's waerelds vreugd vergetend,
 Maar hóoger vreugd in 't harte rijk,
 Het somber Sprewenstein ter wijk,
 Dat ook des pelgrims uitzicht ketent.
 Men ziet zijn rust de ervaring aan:
 Geen boerenstulp wordt aangedaan,
 Geen heuvel wordt uit nood beklommen;
 Hij kent zijn pad, en wenscht geen gids,
 Aanschouwt Rocanjes rookkolommen,
 En groet zijn slanken-torensbits,
 Die flonkert als een bliksemflits,
 Van 't purpren avondgoud doorglommen.
 Ten Oosten af, in duin en daal,
 Doorschrijdt zijn voet de Zwarte Wael,
 Wier vocht, langs menig zomerstraal,
 In lichte wolken steeg ten hemel;
 En langs den spiegel van 't Flackëe,
 Dien smallen stroom, die beek uit zee,
 Voert, in den dalende' avondschemel,
 Een visschersboot hem naar Goeree.

Hij maakt zich op, en streeft weêr voort,
 En dringt al verder door in 't land,
 Langs akker, weide, en boomwarand,
 Tot waar een stil en boschrijk oord,

Hem verder, telkens verder spoort.
 Een eenzaam beekjen, dat voor 't laatst,
 Bij d' eerlang uitgebluschten dag,
 Der eiken groen en goud weërkaatst,
 En zijn gemurmel huwen mag
 Aan 't klagend lied der filomeel,
 Langs heuvelvlakte en duinpriëel,
 Voert, naast den pelgrim voortgestroomd,
 Hem onder steil en dicht geboomt'
 Tot aan den voet van 't oud kasteel.

Daar heft hij 't bukkend hoofd omhoog,
 Daar laat hij 't koelend windtjen varen.
 Door 't somber graauw der dunne haren,
 Daar paerelt hem een traan in 't oog:
 'O!' roept hij, 'droeve keer der tijden!
 Wie had me, een jaar geleên, voorzegd,
 Dat mij de taak was weggelegd
 't Gekrookte twijgjen af te snijden -
 Mij, armen, ongetrouwen knecht!
 Maar hoe! wat harpklank vangt mijn oor!
 Haar stem, mijn God! uit gindschen toren?
 Hoe? moet ik thánds haar juichtoon hooren?
 Hoe, moet mijn woord dien toon versmooren?
 Haar rust, haar heil, haar al - verstoren? -
 Ach, kwaam 't gevoel, 't gerucht, mij voor!'

Hij zwijgt; en laat zijn voorhoofd zinken,
 En zet zich aan den weg ter neêr;
 En laat den grond zijn tranen drinken;
 En hoort op nieuw den maatzang klinken,
 Nog even kalm, en even teêr...

Lied.

‘Hij zag mij aan - en 't jagen van mijn boezem,
 Mijn blos verried, wat antwoord ik hem bood;
 't Was in den geest, dat ons de liefdebloesem
 Zijn frissche geuren mild ontsloot.
 Hij sprak mij toe: ‘O denk aan eedverbonden,
 Gesloten tusschen hart en hart!’
 En zie! mij was de vreugd hervonden:
 Ik heb voor hem geleefd - en 't is of duizend monden
 Mij luid verkonden -
 Hij leeft alleen voor ERMINGARD.’

‘Hij zag mij aan - zijn oog betreurde 't scheien;
 Dof klonk de toon der pijnlijke afscheidsgroet:
 Ik had zijn woord verheden met mijn schreien -
 Maar God bezielde 't braaf gemoed.
 Zijn laatst vaarwel drong mij door hart en ader:
 Een jaar - een jaarkloof, die ons scheidt!
 Die kloof vervuld - neen, God! niet spader! -

Wen de adem van Sint Jan weêr gloeit in 't boomgeblader
 Vliegt hij mij nader -
 Mij, wie zijn liefde niet misleidt.'

'En nu - den dag, den avond voor zijn keeren -
 Spreek, spreek, mijn mond! een danktoon uit aan God!
 Wat vroeger smart, wat lijden zou mij deren! -
 Ik zegen, Heer! mijn levenslot!
 Ik zegen, ja, Uw wijsheid en Uw liefde:
 Gij loont zijn deugden, naar Uw woord;
 En wat ook ooit mijn boezem griede -
 Wat zucht om heilgenot deze aardsche dampen kriede -
 In mijn geliefde
 Ziet elke bede zich verhoord.'

In mijn geliefde
 Ziet elke bede zich verhoord -
 De toon trilt door de ruimte voort.....
 En zwijgt - als werd de geest verstoord,
 Die omwaarde in den duistren toren;
 En droef zag berg, en bosch, en laan,
 Van waar hij 't heilrijk lied mocht hooren,
 Den opgerezen pelgrim aan.

Hij naakt den hechten buitenwal;
 Een onverwachte horenschal
 Dreunt voorplein langs en slotportalen;

En weinig later wordt hij-zelf,
Langs torentrap en ganggewelf,
Geleid in een der bovenzalen.

De Burchtvrouw, welker teedre hand
Den luchter beurt, die knappend brandt,
Treedt met ontsteld gelaat hem nader -
Maar fluistert gul een 'Welkom, vader';
Haar maagden nemen hoed en staf
Hem roerloos en stilzwijgend af:
Daar knielt hij voor haar voeten neder -
Daar is hij zich geen meester meer -
Daar stamelt hij, zoo luid als teêr:
'Zoo zie ik u dan eindelijk weder!
Ach, Jonkvrouw, ken, ken d' ouden Zweder,
Uw knecht, uw dienaar van weleer!'

'Gij!' gilt zij uit: 'God lof! hij keerde! -
Waar is - waar is hij? spreek, o spreek!
Waar is hij - dien 'k aanbidden leerde?.....
Uw meester? ARKEL? - breek, o breek
Het harte niet, waarmee 'k u smEEK,
En dat zoo noode hem ontbeerde!

Of - heeft hij u vooruitgezonden?
Opdat uw boodschap zoo veel te eer,
Zijn komst in Voorne mocht verkonden,

En mij (als of zijn blijde keer
 Mij ooit verrassen kon!) nog meer
 Op 't heuglijkst oogenblik voor beiden,
 Ons wederzien, mocht voorbereiden?

Och, waarom zwijgt ge, en welt die traan
 In 't starend oog, mijn blik ontwijkend? -
 Zijt gij dees muren ingegaan -
 Voor 't kinderlijk gevoel bezwijkend,
 Dat u het trouw gemoed deed slaan,
 Bij 't weêrzien van 't bekende, en 't oude,
 Dat eens zijn beeld groef in d' onthoude¹?

'Ik - trouw? neen, Jonkvrouw!' roept hij uit:
 'Ik heb uw Heer en u verraden -
 't Is met de schandlijkste aller daden,
 Dat ik mijn levensloop besluit.'

'Hoe, ZWEDER! - Och, gij zijt niet schuldig:
 Wat kan uw misdrijf zijn? - 'k Beloof
 Zoo haast ik hier den meester huldig,
 Dat ik voor u zijn wraak verdoof,
 En hem een blank pardoenschrift roof,
 Voor al uw feilen, hoe veelvuldig.'

1 Onthoud - geheugen.

‘Dan,’ barst hij in vertwijfling los,
 ‘Dan, Jonkvrouw! zij mij God genadig:
 Gij zult dan nimmer, hoe weldadig,
 Den last verlichten, dien ik tros.’

‘Wat zegt gij?’ roept ze, naauw bevroedend,
 Wat zin er in die woorden ligt;
 ‘Dat ik,’ herneemt hij, luid en woedend,
 ‘Verzaker ben van eed en plicht -
 Dat ik mijn méester heb verlaten,
 Toen hij verkeerde in stervensnood,
 En, of mijn vonnis u mocht baten,
 Thands keer, om u de keus te laten
 Der mij verdiende marteldood!’

‘Dood?’ krijt ze, ‘mensch, gij ijlt - gij revelt:
 Wie is er dood? - Wie spreekt van dood?
 Ik weet niet... wat gij wilt, of prevelt:
 En toch - gij hebt mijn geest beneveld:
 Uw taal valt op mijn hart als lood.

Wat zegt ge? - spreek!’ En moê van 't slingeren
 In al de wieling van 't gevoel,
 Ving ERMINGARDES breede stoel
 Haar op, terwijl de bleeke vingers
 Heur voorhoofd streelden zonder doel.

De dienaar sluit een wijle de oogen;
 Denkt na; vermant zich; en zijn taal,
 Schoon met een angstig hart gewogen,
 Doet ERMINGARDE een trouw verhaal:

‘Van toen gij 's avonds aan den dag,
 Die met den Graaf ons te Arkel zag,
 't Bevel mij gaaft, om, zonder dralen,
 Den Jonkerpelgrim te achterhalen -
 En hij mij minzaam tegenkwam,
 En, op het hooren uwer tijding,
 Met zichtbre liefde en zielsverblijding,
 Mij tot zijn eersten dienaar nam -
 Heeft de arme Jonker, nooit volprezen,
 Zijn tocht vervolgd met dubblen spoed;
 En vergde, met getroost gemoed,
 't Zij gul verwacht, of afgewezen,
 Ontzag voor d' achtbren pelgrimshoed.
 Hij heeft, met eere en Godvrucht tevens,
 De bedevaart ten eind gebracht;
 En sprak - de schoonste dag zijns levens
 (Behalven één, dien vaak zijn klacht
 Dien vaak zijn teder lied herdacht!)
 Was dan, na jaren tegenstevens,
 Ter kim genaakt in volle pracht.
 En in die lang verbeide stonden
 Werd door 't genadig opperhoofd

aant.

Der Joannieten, hooggeloofd,
 De baldereel¹ hem aangebonden;
 De gouden sporen vastgeschroefd;
 De kaakslag toebedeeld, ten teeken
 Der needrigheid, voor God gebleken,
 Der deugd, in iedren strijd beproefd.
 En zie - mijn Ridderlijke meester
 Toog vreugdevol naar 't Westen heen;
 Reeds werd Itaeljes kust belreên,
 Ten spijt der bangste tegenheên -
 Toen hem Sint Jan des nachts verscheen,
 En drie maal toeriep: 'Spaar uw schreên!'
 Maar, welken knaap de schrik begeester
 Geen JAN VAN ARKEL draalt, en vreest er,
 Waar liefde wenkt, en liefde-alleen.

Wij togen door; maar, hoe voorspoedig,
 Mijn voorgevoelen bleef zwaarmoedig -
 Mij zweefde 't ergste voor den geest:
 Drie JANNEN reeds, nog jong van dagen,
 Zag Arkel zich ter kruisvaart wagen,
 En ver van huis ten grave dragen,
 Schoon trouw aan God en de eer geweest.
 En ja! - ter nood een uur gescheiden
 Van 't rijk en machtig Genua,

1 Riddergordel.

Dat aan de zee van Corcica
Zijn havenschat ten toon mag spreiden,
Daar wordt mijn Heer met heel zijn stoet
Van vuige roovers overvallen -
Hij strijdt - en mindert hun getallen,
En strijdt nog, wentlend in zijn bloed....
Maar ach, in weêrwil van zijn moed,
Treff diepe schande en dood ons-allen.
Mij viel het bitterst deel te beurt -
De schande, mij voor 't hoofd geschreven,
Mijn armen meester te overleven,
Mijn Heer, bij vriend en vreemd betreurd.
Hij riep mij, toen de bende, aan 't vluchten,
Een laatsten adem hem behield,
En zeide: 't Volk, dat ons vernielt,
Gelooft u dood, dewijl gij vielt;
Doch spaar u, keer naar hooger luchten,
Voorkom daar valsche strijdgeruchten -
Slechts de overmacht heeft mij ontziend! -
Zeg ERMINGARDE, dat mijn leven,
Mijn sterven haar was toegewijd;
Dat ik den geest heb opgegeven,
Maar vrij van grievend zelfverwijt:
Ik dacht, ik dacht aan eedverbonden,
Waar 't harte zich in overgaf:
Die eed, ten Hemel opgezonden,
Vereenigt ons, in spijt van 't graf.'

En ZWEDER, zinkende in gepeinzen,
 Bedekt zijn schreiend aangezicht;
 Maar ERMINGARDES geestkracht zwicht:
 Men ziet haar plotsling opgericht -
 Maar even plotsling nederdeinzen,
 Bij 't langzaam dovend levenslicht.
 Doch eensklaps, ver van stervensnoode,
 Doorschrijdt ze een deel der duistre zaal -
 En hol en davrend klinkt haar taal
 Als hooger godspraak uit den doode.
 Haar koon is bleek, maar 't blaauwend oog
 Blaakt van nog ongekende glansen.
 De vlechten, die haar hoofd omkransen,
 Zijn losgewoeld, en van omhoog
 Gedaald tot om den schouderboog.
 Zij heft zich op; zij geeft bevelen;
 Zij heet, dat men de poort ontsluit;
 De wachten van de burchkanteelen
 Op plein en voormuur doe verdeelen;
 Banieren zwaai, bij klokgeluid!

‘Mijn paard, mijn paard! ik trek hem tegen!
 Ik volg de roepstem van mijn hart!
 Wée, wie een macht, naar recht verkregen,
 De vriendschap, die den gast bejegen,
 Betwisten durft aan ERMINGARD!

Ach, waarom, waarom mij mishandeld!...

Wat ongeroepen kastelein
Geeft wetten uit op Sprewenstein? -
Is dan de vrouw in slaaf verwandeld?

Ik, ERMINGARDE-alleen, regeer;
Ik oefen recht naar welbehagen,
En om mijn echtgenoot en Heer,
Met hart en hand, de huldingseer
Van iedren burchtzaat op te dragen.

Ach, ZWEDER, laat mij, laat mij voort.....
Gij slaat uw Jonkvrouw dan in boeien?....

Gij ziet ze mij met bloed besproeien....

Mijn klacht, mijn adem wordt gesmoord - -
Barbaar! die hem en mij vermoordt!

Ik, dwaze! - ik weet niet wat mij martelt:
Ik ijl - wie dreigt met woord of daad?
Toe, maagden! vrolijk opgedarteld -
Hij nadert, met verheugd gelaat.
Zie, zie! - hij draaft, met die hem volgen,
Den berg reeds op - hoor, hoor, zijn sein:

aant.

Zoo heeft de orkaanvlaag, hoe verbolgen,
De zee, het graf, hem niet verzwolgen!
Hij leeft, hij heerscht op Sprewenstein.

Zie, ZWEDER, zie, ik vlocht van rozen
En lelies hem een frisschen krans:
De maan huwt aan den zonneglans -
De moed, waarvan zijn kaken blozen,
Mijn harte, zwak, maar rein nochtans.....

O God!' roept ze eindlijk, luid aan 't schreien,
"k Mislei, 'k mislei mij-zelf om niet:
De dood - de wreede dood kwam scheien
Wat met vereening zich dorst vleien,
Wat zoo veel heils voorspellen liet!
Maar 't was ook dwaas - 't was schier onzinnig
Aan vreugd te denken, aan genot:
Beleed ik sedert lang niet innig -
"Voor mij, voor mij, geen heil, geen God?"
Den braven is het leed op aarde,
Is ramp, is zielsverdriet, bereid:
De vreugden, die ons God bewaarde -
Zij zijn de prijs der dorperheid.
Voor deugd en zede wacht - bij menschen -
Ons koele schimp, of laag verraad;
Bij God - verijdling onzer wenschen;
En in ons-zelf - een zucht naar 't kwaad!

Komt juffren, steunt mij, steunt de vrome,
Die 't leven doorbracht in 't gebed;
Voert, voert mij heen naar 't slaapsalet,
Opdat de Hel niet tot mij kome,
En, spijt mijn sterkte en heiligheid,
Uw ERMINGARD ter afgrond leid!!'

IV.

O, toen heur oog, nog kalm en klaar,
Schoon treurend om 't gemis van liefde,
't Gemis eens wezens, wie, als haar,
Een zoete smart den boezem grieve,
Zich ophief naar d'Alzegenaar -
O, toen heur mond een bittere klacht,
Maar toch niet ademloos moest slaken -
Haar schuldloosheid - voor 't minst de nacht
Tot uur van heul en heil mocht maken,
Dat tranen, maar ook zielsrust, bracht -
O toen zij 't raadslig kind nog was,
Bij wie de voedster op de hoeve
Geen ander woord op 't voorhoofd las
Dan, 'Vrienden, duldt, vergeet, de droeve,
Wier wonde nimmer troost genas' -
Ja, toen - ook toen kwijnde ERMINGARD
Aan ongekende en diepe smart.

Maar 't was de zwarte wanhoop niet,
 Die thands, als wachter van haar schreden,
 Steeds om, en met haar voort blijft treden,
 En niets dan schriktooneelen biedt,
 Ten schouwspel in haar zielsverdriet.
 Neen! toen, toen was haar 't morgengloeien
 Geen onverdraaglijk martelvuur;
 Peoen en anjer mocht haar bloeien,
 De beuk mocht kalme lommer sproeien,
 De stroomval laafnis voor natuur.
 Den avond werd geen koelende adem,
 Die koorts en huivring spreidt, misduid;
 En o, des nachts bij 't klokgeluid -
 Neen, neen! dan woei geen grafkuilwadem,
 Geen geest het flikkrend lampjen uit.

O kent gij, kent gij 't vreeslijk lijden -
 Eene aarde, wie de zon verliet?
 Een woud, wiens eindeloos verschiet
 Uwe oog geen levend wezen biedt,
 Hoe ook doorkruist langs alle zijden?
 Een mensch, een jongling, die in 't graf
 Zijn schijnbre dood heeft uitgeslapen,
 En om zich heen tast naar een wapen,
 Dat ruimte, ruimte, en lucht verschaf -
 En, schoon de greep geen lichtnis gaf,
 Nog voedsel voor de nood wil rapen? -

O, kent gij 't lijden eener ziel,
Wie Hoop, Geloof, wie God, ontviel?

Gewis! dan volgt ge, een traan in 't oog,
De diep rampzalige ERMINGARDE,
Wie 't leven alle vreugd onttoog,
En - ja! vervreemd van God omhoog -
In 't kwaad, maar niet in 't leed, verhardde.

De najaarswind woei, guur en straf,
Aan 't woud zijn laatste lovren af;
De winter was in sneeuw en regen,
In onweêrsvlaag bij onweêrsvlaag,
In nevlen, drukkend, graauw, en traag,
Op 't weerloos aardrijk neêrgezegen.
De storm, in 't somber avonduur,
Blies over trans en buitenmuur,
En loeide door de breede schouwen,
En gierde om spits en torendak,
En geeselde op het venstervlak,
Ten schrik der bloode kamervrouwen.

Maar ERMINGARD, zoo schuw als ooit,
Zoo stil, zoo droef, zoo voor zich-zelve,
Liep, van gedachte gants verstrooid,
Vaak dolend door het slotgewelwe.

En welke hand naar 't middel delve,
Dat eens haar peinzend hoofd ontplooit -
Heur zielsgeheim verraadt zich nooit.

Eens had men haar, reeds 's avonds laat,
In 't effen wit, en doodsch, gewaad,
Omgeven door de lange wijlen,
Het lampjen in de tengre hand,
Dat kwijnend als heur harte brandt,
De burchrondeeltrap op zien ijlen:

Zij klom al hooger, klom al meer -
Als weken haar, in hooger sfeer,
De banden, die heur boezem prangen -
Tot ze, ademloos en afgemat,
De kille nachtlucht tegentrad,
In 't laag gewelf der bovengangen.

Door 't enge raam der tinne - schiet
De maan, meêwarig bij 't verdriet
Der arme maagd, zoo jong van dagen,
Heur glinstring neêr in stille pracht -
Als hield ze in 't zorgloos uur der nacht
Een wakend oog op haar geslagen.

't Was schoon den hemel gaâ te slaan,
En 't licht, zich spieglend in de baan

Der waatren, tot kristal gevoren;
't Was schoon dat licht, verduizendvoud
In vonken van gesteente en goud,
Als de ijzel over veld en woud
In zachte kleur bij kleur deed gloren.

En 't schouwspel roerde ook ERMINGARD -
Voor 't eerst gevoelt ze een trek in 't hart
Tot streeling der verdoofde zinnen:
Zij stijgt de torentrap in top:
Zij heft het valluik langzaam op -
En ademt, vrij, op de open tinnen.

Als los van de aarde zweeft haar leest,
Gelijk een reine hemelgeest,
Die zegen over 't Huis komt spreiden,
De transen langs; van waar zij 't oog,
Bij beurten, langs den hemelboog,
En 't landschap daar beneên laat weiden.

't Is of een denkbeeld, vreemd aan 't oord,
Vreemd aan een rust, door niets verstoord,
Haar, plotsling, door de zinnen dwaerelt;
't Gelaat, hoe bleek, verbleekt al meer -
Zij nadert zacht den buitenweer -
Ze aanschouwt het stil tooneel der waereld.

Zij ziet den kamp van licht en schaâuw,
 En 't gindsche meer in 't maanlicht glimmen;
 Daarboven, ziet zij 't zwart der kimmén -
 Maar alles, alles samenklímmen

Tot smelting in het hemelblaauw:
 't Is alles eenheid - harmoníjen -
 Langs waereldvlakte en luchtgewelf:
 Toen sloeg zij de oogen op zich-zelf -
 Daar vond zij wanhoop - zonde - en líjen -
 Nu denkt ze aan onzìjn, einde, en graf:
 Zij buigt zich over d'omring af...
 Zij staart - en weende, nu zij staarde....
 Zij vond zoo weinig zoet op aarde -
 Zij peilt de diepte: God, o God!
 Keer door een wonder 't vreeslijk lot!...

Daar treft op eens een vreemd gezicht -
 Een blikkring, die in 't duister licht -
 Daar ginds, in de iepenlaan, hare oogen:
 Het zwarte denkbeeld is vervlogen....
 Heb dank, o God! de booze zwicht!

Maar wie? - wat stoet van kavalieren
 Doorrijdt daar ginds 't besneeuwde veld?
 Zij voeren fakkels noch banieren,
 Doch blanke ridderpluimen zwieren
 Om wien men de optocht ziet bestieren,

Als Heer de schaar aan 't hoofd gesteld.

Wat mag hen lokken? - hoe, zij naderen -
 Zij naadren 't grijze burggesticht:
 Een vreemd gevoel doorwemelt de aderen,
 Benevelt ERMINGARDS gezicht.
 Zij wenden af - neen! 't is om lichter
 Het enge bergpad langs te gaan....
 Wie zijn zij?... wie, wie naakt al dichter
 De poort.... en grijpt de koehoorn aan....?
 Hij heeft zijn helmkap opgeslagen?
 Hij gaat den slotvoogd voor zich dagen:
 Daar treft op eens, zijn fier gelaat,
 Een straal van 't maanlicht.... 'God, daarboven!'
 Gilt ERMINGARD, 'mag ik gelooven,
 Wat voor dat hoofd geschreven staat?
 Genade, o God!' en, binnenlopend,
 Verneemt zij naauw den hoorneschal,
 Die leven wekt op plein en wal,
 En 't aangetogen krijgrental
 Hamei, en poort, en slotgang opent.

Daar slaakt ze op eens een rauwe kreet,
 Daar smelt zij, staamlend, 's Heeren namen
 Met dien van haar geliefde samen,
 Daar ligt ze in d' arm, en hangt ze aan 't kleed
 Van hem, die JAN VAN ARKEL heet,

Van die het leven heeft hervonden,
 Van die, getrouw aan de eedverbonden,
   Door 't hart, ondanks zich-zelf, gesmeed,
 De smarten van geheelde wonden,
   Ja, heel zijn vroeger lot vergeet,
 En zich, na rampen, licht verzwonden,
   Bij ERMINGARDE welkom weet.

En zij! o, wie, wie waagt te schetsen,
   Wat omging in haar teêr gemoed?
 Wie waagt het haar gevoel te kwetsen,
   Door verwen, zonder kracht en gloed!
 En toen vooral, toen haar heur gade -
   Hij, wien heur hart dien naam reeds geeft -
 Een vreemdeling voorstelt, door wiens dade,
   Wiens dienst, wiens deugd, hij heden leeft.

Ontwaakt van uit den zwijmeltoover,
   Waar ARKEL, na zijn laatsten strijd,
 In wegzonk, bleef de kracht hem over,
 Om, zoo ontbloot van knaap als roover,
   Ondanks de smarten, die hij lijdt,
   Zich voort te spoeden, en weldra
   Te kruisen binnen Genua.

Daar treft zijn oog, in één der straten
 Een huis, dat hem zijn schild - zijn zwaan en balken - toont:

aant.

Wie is de rijkaart, die 't bewoont,
 Die zweert hem niet ten prooi te laten
 Aan nooddruft, krankte, en stervensnood,
 Wie redt hem van een wisse dood?
 Wie keert, met hem, naar Maes- en Merwezoomen?
 Wien brengt hij bij zijn ERMINGARD,
 En stort, met God, haar rouw in 't hart? -
 't Is de arme knaap, de jonge koomen,
 Die 't gierig lot met vrucht bestreed,
 En ARKEL dubble reekning deed.

'O God, O Jezus, eindloos teder!
 Vergeving voor mij, zondares -
 Ja, 't was me een dure en vruchtbre les -
 Nooit, nooit mistrouw 'k Uw Liefde weder!'

En ARKEL, knielend naast haar neder,
 Beseft, en deelt, haar luide beê.
 Vergeet dan, Vader! d' overtreder,
 En schenk Uw zegen aan dees twee!
 O scheid ze niet: 't was hem ter liefde,
 Dat ze U, o God! beleedigd heeft:
 Denk, hoe 't haar maagdlijk hart doorgriefde -
 De dood van hem, in wien zij leeft!
 O, zij doorzag de hooge waarde
 Der blanke deugd, door hem betracht,
 Het lot dier deugd, ons lot op aarde -

aant.

Ziedaar 't geen haar aan 't wanklen bracht.

Maar toch, vergeving! thands doorziet ze,
 Dat, schoon de dood hem hadd' geveld,
 Uw Rijk hem open bleef gesteld;
 En tranen van berouw vergiet ze -
 O, zij 't een vloed, die rust voerspelt.

En ja! des Heeren heilgenade
 Keerde in 't Geloof aan Jezus weêr;
 Zij dienden samen trouw den Heer,
 En Hoop daalde in de Liefde neêr,
 Waar 't Godgetrouwe hart in baadde.

Met de egaâ, die de Heer hem gaf,
 Bleef ARKEL trouw aan eedverbonden,
 Waar harten, die elkaâr verstonden,
 Den vollen omvang van doorgrondden,
 En van getuigden tot aan 't graf.

Te Gorcum ligt hun stof ter neêr -
 De zielen zijn bij God den Heer.

Aanteekeningen.

Blz.

12.

‘Of zijt ge Voornes rijkdom niet?’

HENRIC VAN VOORNE, Burggraaf van *Zeeland*, stierf in het jaar 1280, na een regiment (zoo als de Chronijken zeggen) van twee-en-dertig jaren, weinig tijds na de geboorte van ERMINGARD.

Deze, hoezeer niet eenige Erfdochter, zoo als KEMP in zijn *Arkel en Gorinchem* beweert, vooronderstel ik bij haren broeder, den erfzoonen opvolger, Heer AELBERT VAN VOORNE, te zijn gebleven, sints hun moeder, des Heeren NICOLAES VAN BORSELENS dochter, hertrouwd was met WOLFAERT VAN BORSELEN van der *Veere*.

13.

‘Dan dede ik slechts, bij 't lansgespeel,
Des rijksten ridders helmtorkeel
Haar lievlingskleuren dragen.’

Spel had menigerlei beteekenis; maar werd vooral in die van jagen en torneeren gebruikt. BILDERDIJK beweert dat *gespeel*

Blz.

13.

het eigenlijke woord, en *spel* slechts de
kontraktie is, even als *bit*, voor *gebit*, *bint*,
voor *gebint*; men weet hoe menigvuldig
dergelijke afkappingen in onze taal zijn.
Gespeel is zoo iets als het *gemerck* van
CATS. Zie over *spel* in dezen zin
HALBERTSMAAS *Naoogst*, bl. 77. Ook M.
STOKE, d. I, bl. 37. *Helmtorkeel* =
pluimaadje, of eigenlijk al wat aan den
helm bevestigd wordt: in de heraldie
noemt men het lambrekijn. *Torkeel*
zonder nadere aanwijzing is *band*,
wrongel, en wordt zoo gebruikt voor
halsband, *halsketting*. Vergelijk de
Chronijk van *Alkmaar* van VAN DER
WOUDE, waarin het woord met de
gezegde beteekenis voorkomt, op bl. 21;
ook DE ROUCK, *Ned. Heraldu* op *Torque*.

14.

'Bij 't menglen van dampen, van tonen, van geur,
't Gejuich van de gasten, der zangren relazen,
't Verhitten des breins en gelaats, met de keur
Van wijnen en kruiden, geteld noch te meten -'

Men ziet, dat ik voornamelijk zinspeel op
het nagerecht eener maaltijd, als de
dichters en sprookspreekers, de wijnen en
specerijen, ter baan kwamen. Men zie de
zeer lezenswaardige aantekeningen van
Dr. JONCKBLOET, achter de *Beatrijs*, bl.
61 en volgende.

15.

'En echter sints Zeeland in Pelgrim den eerste
Den stamheer aanschouwde, die Voorne beheerschte -
En echter sints Holland voor jaar en voor dag,
De nieuwe banier met zijn liebaart voorzag -'

Eenigen, en daaronder MATTHIJS VAN
DER HOUVE, rekenen

Blz.

15.

Voorne onder *Zeeland*; TE WATER valt hem toe: maar SIMON VAN LEEWEN beweert, dat het Hollandsch is. Ik geloof *de Bieningen* de natuurlijke afscheiding van *Holland* en *Zeeland* te zijn. Dat echter aan de Heeren van *Voorne* vele goederen, zoo allodiaal, als te leen, in *Zeeland* gegeven werden (denk slechts aan *Duiveland*, waar de Takken van *Renesse*, *Moermont*, en *Heenvliet* woonden), is bekend: en, hoe het ook ware - de Heeren van *Voorne* waren geregeld Burggraven van *Zeeland*, sedert PELGRIM VAN HOLLANT, een jonger broeder van FLORIS III, tot aan den laatsten afstammeling in rechte linie toe; mijne uitdrukking blijft dus gemotiveerd. Een geleerd vriend heeft mij het volgend extrakt uit zijne *adversaria* toegestaan:

‘Onder de grafelijke regeering was het moeilijk te bepalen of *Voorne* en den *Briel* tot *Zeeland* of tot *Holland* behoorde, daar de beide graafschappen den zelfden meester hadden. Eerst na de reformatie is *Voorne* en den *Briel* bij *Holland* getrokken, nadat reeds twee eeuwen vroeger (a^o. 1372), toen vrouw MACHTELD VAN VOORNE zonder afstammelingen overleden was, die heerlijkheid aan den Graaf van *Holland* (toen Hertog ALBRECHT van *Beieren*) was vervallen. In den eersten tijd onzer Republiek schreven zich de Staten onzer provincie *de Staten van Holland met den Briel en het land van Voorne*. Het Burggraafschap van *Zeeland* heeft wel aan de Heeren van *Voorne* behoord - maar dit bracht *Voorne* niet aan *Zeeland*: het was een afzonderlijk ambtsleen - even als het Burggraafschap van *St. Geertruidenberg* door de Heeren of Baronnen van de *Merwede* bezeten wierd.’

‘Liebaart,’ weet men is in de heraldie een
leeuw met het aangezicht in profiel.

Blz.

15.

‘..... de balsemgeur....
(Een) glorie rond haar minlijkheden,’

Met hoe veel vuur onze ouden voor allen geest eene uitdrukking in het stoffelijke zochten - hoe diep zij het zinnebeeld gevoelden, en in hoe ruim eene opvatting zij het steeds begrepen - blijkt, onder anderen, daaruit, dat zij aan de zielshoedanigheden der menschen niet enkel het vermogen toeschreven om zich in het *zichtbare* te uitdrukken: maar, dat zij ook voor de andere zintuigen het geestlijke bevatbaar wilden maken. Zoo lees ik in een 15de eeuwsch handschrift van *O.L.V. Souter* op de zesde bladzij:

‘O moeder der heilicheit,
Welrukende maghet.’

En op de achttiende:

‘In dynen ouersachten rueren ghenesen die siecken: en overmits dinen *roosachtigen roke* worden die doden weder leuendich.’

Laat het bloot een dichterlijk verbeeldingsspel zijn - ik mag niet ontkennen, dat het *parfum* in de vaerzen van LÉGER NOËL, TURQUÉTY en BRIZEUX, aangenaam voor mijn hart is. Ik heb veel waarheid gevonden in de volgende woorden van een ander fransch auteur, ARTHUR DUDLEY:

‘On ne saurait nier la puissance des parfums, même sur les organisations peu nerveuses. Moins matériels, moins saisissables que les couleurs ou les sons, ils agissent encore plus immédiatement sur l'âme, et vous mettent en communication plus directe avec l'objet auquel ils se rapportent.... Qui de nous n'a senti, soit dans les tourbillons d'un

bal, soit sur la grève silencieuse des mers,
parmi les feuilles poudreuses d'un

Blz.

15. vieux livre, ou sur la peau satinée d'un enfant au berceau; qui de nous n'a senti se réveiller dans son coeur, sous le charme d'un parfum, le souvenir d'un événement enseveli dans l'oubli?'

17.

'Na 't daaglijksch bidden bij uw beeld -
Na 't zacht gezuis der melodië,'

In *O.L.V. Souter*, gepr. tot Leiden, a^o. 1498, op de zesde bladz. lees ik: 'O maghet vol ghenaden Coninginne der maechden *O soete melodie* ende warachtighe clærheit der sonnen.' Verg. het aangeteekende op den 'balsemgeur.'

18.

'de schoone Hildegonde'

De zuster van ERMINGARD; zie de geslachtregisters, en let niet, als ik reeds waarschuwde, op KEMP. Dat echter ERMINGARDE, ERMGAERT, of GIMGART, gelijk laatstgemelde schrijver haar noemt, buiten deze HILDEGONDE, nog eene zuster wordt toegeschreven, die zich met HUBERT VAN CULENBORCH in de echt begaf, geloof ik ten onrechte te zijn, en uit eene verwarring met GEERTRUID, de zuster van JAN VAN ARKEL, voort te komen, die inderdaad met HUBERT VAN CULENBORCH is gehuwd geweest. Had intusschen de doorsnuffelaar onzer oude geschiedenissen met geen grooter vergissingen dan dergelijke te worstelen - 't ware nog mogelijk in dien doolhof een weg te vinden, of althands te banen: maar de gebeurteniszelve, die ik, vrijelijk bewerkt, den lezer in mijn gedicht mededeel, is mij nog duister, wat het

juiste jaar betreft, dat zij plaats had.
Alleen om het tijdvak te kenmerken, heb
ik 1295 boven mijn gedicht gezet. Daar
is geen groter slordigheid denkbaar, dan
die GOUTHOEVEN en SIMON VAN LEEWEN

Blz.

18.

hebben waargenomen bij het opgeven van jaargetallen in hun genealogiën. Om een voorbeeld te noemen: HILDEGONDE VAN VOORNE, die ik eenige jaren ouder heb ondersteld dan ERMINGARD, zou in 1285 weduwe geworden zijn van WILLEM VAN BREDERODE; zij hertrouwde met COSTIJN VAN RENESSE, die vroeger gehuwd was geweest met een dochter van den Graaf van VERNENBURCH. Uit beider tweede huwelijk zou nu gesproten zijn JAN VAN RENESSE, de beroemde tegenstander van den Hollandschen Graaf en van WITTE VAN HAEMSTEDÉ: deze moet dus geboren zijn na 1286; intusschen komt hij in 1296 voor, als reeds getrouwd met SOPHIA VAN DER GOUDE, en hij zou, als een jongetjen van 16 à 17 jaar, in 1304 de raadgever van GWY VAN VLAENDEREN en aanvoerder der ballingen uit *Zeeland* tegen WILLEM III hebben moeten zijn! Ook was hem, volgens SIMON VAN LEEWEN, in 1273 reeds een zoon geboren, dat is dus cirka 14 jaar voor dat hij zelf het licht zag: immers stierf in 1352 zijn zoon COSTIJN, die 79 jaren oud was (v. LEEWEN, bl. 1061). Geloofst gij dat? - zou ik met den drogen LUDOLP SMIDS mogen vragen. - Het waarschijnlijkst komt mij voor, dat JAN VAN RENESSE uit zijns vaders eerste huwelijk was gesproten.

18.

‘Paerlen om zijn slapen,’

De middeleeuwsche Ridders droegen, bij plechtige gelegenheden, zoowel kettingen en snoeren om het hoofd, als om den hals. Zie onder anderen BONNARD, *Costumes des XIII, XIV et XV Siècles, etc. avec un texte historique et descriptif*.

20.

‘Kemp’ = Kamper; niet te verwarren met het andere *Kempe*, waarvan een bastaart een *Kemps* of *Kemptskind* heet.

Blz.

21. 'Leidenstelgen,' De zonen van
WASSENAER, Burggraaf van *Leiden*.
21. *Baanderheer, Bachelier*. De eerste was, wie een zeker getal mannen van wapenen te velde kon brengen; in het Fransch heet hij *banneret*; hij voerde een vierkant banier- of baanderdoek aan zijn lans, in onderscheiding van den ridder-bachelier, die, hoe uitstekend ook in persoonlijken moed, wachten moest, tot dat hij rijk genoeg was andere ridders en knapen in zijn gevolg te kunnen zien, alvorens van zijn *pennon* of wimpel de punt werd afgesneden; gelijk somtijds bij het kreëren van Baanrotsen of Baanderheeren gebeurde.
Die er meer van behoeft, zie GILLES-ANDRÉ DE LA ROQUE, *Traité de la Noblesse*; bl. 21, en DE ROUCK, bl. 191.
22. 'Huif,' een hoofddekseel der vrouwen in de open lucht.
24. *Schapprij*, hier *koopmars*, komt van *schap (kast)*: *schapreê, schapraâ, schappraai*, of *schaprei*, hoort men in eenige streken van ons Vaderland nog tegen *spinde* of spijskast zeggen. Zie HOEUFFT, *Bredaasch Taaleigen*, op het woord.
24. 'Woekeren,' is eenvoudig vermeerderen: zie BILDERDIJK, die, op het woord, een vaers uit de vorige eeuw ten bewijze aanhaalt.
25. 'Karitate' = Charité.

27.

‘En 't maliejak in 't lichaam kneep.’

Vergelijk VISSCHERS *Bijdragen tot de
Oude Letterkunde*, bl. 354.

Blz.

29.

‘Weet dat ik Jan van Arkel ben -
De kleinzoon van Heer Jan den Sterke.’

Volgens KEMP, JAN XIV, zijnde hij alsdan de 20ste, of naar eene andere berekening, de 13de Heer. VAN LEEWEN, die de opvolging reket van de tijd af, dat de Heeren VAN ARKEL in hun land gevestigd bleven, noemt hem JAN *den* 10de. Van den grootvader JAN *de Sterke* worden de wonderlijkste zaken verhaald: onder anderen, dat hij, onder een balk doorrijdende, zich, met paard en al, daaraan ophief; dat hij een paard kon dood drukken met de kniën, enz. Men kent het vaersjen op de vier aanzienlijkste geslachten van *Holland*:

Brederode 't edelste,
Wassenaer het oudste,
Egmond het rijkste,
Arkel het stoutste.

31.

Het hofgebouw der Heeren van *Voorne* stond in het zoogenaamd *Oost-Voorne*, zijnde ten Noorden. (M. VAN DER HOUVE, *Chart Chron.* D.I. bl. 136.)

32.

‘Sprewenstein’ was een kasteel van den Heer van *Voorne*, op een heuvel gelegen, die *de Blaauwe Steen* heette, in het eiland *Goeree* - zoo men het toen reeds eiland noemen mocht. Het naburig *Ouddorp* heeft huizen, die van den steen, door gemelden heuvel opgeleverd, gebouwd zijn. Het genoemde Huis is in later tijd aan ALBERT, een Bastaart der VOORNEN, gekomen, die er zich en zijne afstammelingen naar genoemd heeft. In de 15de eeuw is het op BORSELEN overgegaan. (Ver-

Blz.

32.

gelijk TE WATER, bl. 18, 78, 138, en *Voorr.*; bl. 38, 44, 85, *Hoog Adelijk en Adelijk Zeelant*, en ook VAN LEEWEN, bl. 988.

Sprewenstein zal een weêrgaâ voor de in 1421 verdronken heerlijkheid *Crayenstein* hebben moeten opleveren, die mede in het bezit der Heeren van *Voorne* blijkt geweest te zijn. Het huis te *Crayenstein* is dat, waarop, na den val van WOLFAERT van *Borselen*, die van *Dordrecht* zijnen beschermeling ALOUD, den beruchten baljuw van *Zuid-Holland*, gevangen hebben genomen. (WAGENAAR, d. III, bl. 127.)

32.

‘Doorschrijdt zijn voet de Zwarte Wael.’

Toen ter tijd een onbeduidend watertjen, in de nabijheid van het dorp *Rocanje*; thands een gedeelte van de vaart naar *den Briel*. Het bezit een steenmakende kracht. 't Is dus in geen geval de *Wael*, ‘die zwart van schepen krielt,’ zoo als VONDEL zegt.

32.

‘..... 't Flackëe,
Dien smallen stroom, die beek uit zee:’

Thands een vervaarlijke inham, die kommunikatie met *de Biesbosch* heeft. Eenmaal gewaagde men van een rijweg tusschen *Goeree* en *den Briel* (zie PARS, *Katwijk* enz. bl. 125). Men weet dat *Goeree* en *Over-Flakee* nog dikwerf te voet met elkander in verband kunnen gebracht worden. Men zou de bedenking kunnen maken, dat, tijdens mijn verhaal, de *Flakee* reeds een vrij aanzienlijke stroom moet geweest zijn, daar men, in

het laatst van de 13^e eeuw, van een
scheepsstrijd op *Voornersee*, of, als men
schrijft, *de Voornerzee* gewaagd

Blz.

32.

vindt, die aldaar moet hebben plaats gehad: maar *Voorne* heeft daar niets gemeens meê: het is *Vernoutsëe*. Zie WAGENAAR, Dl. III. bl. 8. L. SMIDS heeft dus ongelijk.

40.

‘Drie JANNEN reeds, nog jong van dagen,
Zag Arkel zich ter kruisvaart wagen,
En ver van huis ten grave dragen:’

Waarschijnlijk bedoelt de pelgrim de Heeren van ARKEL, door A. KEMP - JAN den IV, JAN den VI, en JAN den XI genoemd; ofschoon zij niet alle in jeugdige leeftijd stierven: De jaren hunner dood waren 1034-5, 1112 of 17, 1234.

Echter kon hij er ook toebrengen, dien SIMON VAN LEEWEN JAN V, en KEMP JAN VIII, zou noemen.

44.

‘Dorperheid:’

Al wat ongepast, onedel, en misdadig is. Zie dit met voorbeelden bewezen door HUYDECOPER in zijn *Melis Stoke* en ook door CLIGNETT en STEENWINKEL in de aantekeningen op MAERLANTS *Spiegel Historiael*. Ik zou hier iets bij kunnen voegen over de nuttigheid der herlevendiging van oude woorden; maar voor het tegenwoordige vergenoeg ik mij met op te merken: dat het mij altoos gepast voorkwam, behalven de eigennamen, ook zoodanige oude termen in onzen heden daagschen stijl toe te laten, als door geen nieuw woord volkomen konden vervangen worden, en niet ten eenen male belachlijk waren. Waar zal men de gedachten en

voorwerpen beter meê *noemen*, dan met
hun *naam*? Kent men dien

Blz.

44.

naam niet - Welnu men getrooste zich
voor zijne eigene taal de moeite, die men
voor andere neemt, en leere!

Het geloof aan een *beeltenis* in de
woorden - heeft mij ook bij de spelling
der oude namen, die van de tijd mijner
geschiedenis doen volgen, voor zoo ver
dit met onze hedendaagsche uitspraak
eenigzins bestaanbaar was.

54.

‘Een huis, dat hem zijn schild - zijn Zwaan
en Balken - toont:’

ARKEL voerde twee kelen (roode) baren
of balken (fasce) op een gouden veld,
daarboven, tot helmtimbraadje, twee
zwanenvleugelen, als zinspelende op de
legende van den oorsprong zijns
geslachts, van de Almer Zwaan.

55.

‘Tot aan 't graf:’

JAN VAN ARKEL stierf te *Gorinchem*, op
Kerstnacht van het jaar 1324; zijne
ERMINGARDE was hem, reeds zes jaren
vroeger, in der doode voorgegaan.

NB. Iemant waarschuwt mij, dat men in
‘tros’, op bl. 38, *trots* of *trotseer* mocht
zoeken: 't is *tros*, een Vondeliaantjen,
letterverzetting van *tors*. Zie
HUYDECOPERS *Proeve*, D. III, bl. 159.

De geboorte der kunst.

Aan mijn vriend D^r. W. Cramer.

Opdracht.

Geen neiging, vrouwlijk teêr - noch zinlijk welbehagen -
Geen zwijmzick hart, te krank om op zich-zelf te staan -
Geen smachtende eigenmin, die lofgestreeel komt vragen -
Noch wat zich vriendschap noemt, biedt u mijn vaerzen aan:
Maar 't innig zielsbesef, dat gij-vooral mijn zangen
(Gezangen, wien gij vaak hun jeugd ten momboor zijt)
Met de eigen geestdrift, die ze u toedacht, zult ontvangen,
En ons, één God in 't hart, één Leering, één Verlangen,
De schoonste band omklemt - heeft u mijn werk gewijd.

JOSEPH. A. TH.

Amsterdam, Hooimaand, 184*.

De geboorte der kunst.

Dixitque Deus:
 Cumque obduxero nubibus coelum,
 apparebit arcus meus in nubibus.
 Gen. IX: 14.

Een dichte nevel, die zich uitbreidde over de aard,
 Miskleurde 't jeugdig Stof, met 's Heeren vloek bezwaard¹.
 Geen woud mocht, levensvol, de kruin ten hemel beuren;
 Geen tierig bloemgewas den lichtstraal tegengeuren;
 En 't boschgedierte sloop ontmoedigd naar zijn krocht,
 Waar 't weerloos nederzank, met stokkende ademtocht;
 De vooglen zwegen; op van kracht beroofde veder
 Streek ieder, zoo hij 't mocht, bij 't wachtend nestjen neder,
 Of werd al dwalend door den avonddamp verrast,
 En sloeg ter aarde neêr, tot stervens overmast.
 't Was of Natuur, ontzield, in 't lijdend zenuwleven,
 Van 't uitgedoofd bestaan een laatst bewijs woû geven,
 En heel de Schepping, door Gods straffend woord gestierd,
 Den mengelklomp herzocht, waar ze aan ontheven wierd.

1 Gen. III. 17.

En HUI? de Mensch? - O, wreed, verschriklijk was zijn lijden;
 Nooit rees hem beeld voor 't oog van zóo gestreng kastijden -
 En nog, nog had hij 't niet in heel zijn vorm bevroed;
 Nog scheen het ADAM vreemd, wat oorzaak hem in 't bloed
 Die felle gisting joeg, en hart en hoofd deed kloppen
 Van bittren weedom, dien hij naamloos moest verkroppen.
 En nergends heul of baat! - Sints God, in Edens hof,
 Hem door een enkle vraag zoo diep beschamend trof¹,
 En hij, besloten tot de laagste zijner daden,
 Met heel de zondeschild zijne Egaâ kwam beladen -
 Ja deze, ja God-zelf² - God, die haar worden deed -
 Als drijfveêr in hun val, zijn wanbedrijf verweet -
 Sints toen, was, hem noch haar, geen woord meer toegesproken,
 Waarin een vlam van troost het duister had verbroken,
 Dat, dalend om hun schreên, naar lichaam beide en ziel,
 Hun onbeschrijflijk zwaar, hun zwakheid duldloos viel.
 Als dorre blaadren op den ademstroom der winden,
 Die, dwarlend weggezweept, ten laatste een rustplaats vinden,
 Waar 't grillig lot, dat naar geen wensch of voorkeur ziet,
 Hen neêrdreef, en verdeeld nu her- dan elwaart schiet -
 Doch, als die blaadren, ook gevóelloos voor de streken,
 Waarin ze zich in 't eind de orkaanvlaag zien ontweken -
 Zoo stortte ons oudrenpaar het landschap in den schoot,
 Dat hun gejaagden voet een veilge wijksteê bood.

1 Gen. III. 11.

2 Augustinus, de Gen. ad lit. 1. II, cap. 35.

Niets, niets drong hun voor 't oog, geene andre drift in de aâren
 En met den bloedstroom voort in de opgestegen haren,
 Dan 't beeld des Cherubs met zijn kronklig vlamvend zwaard,
 En de angst, dat God de Heer hen delgen mocht van de aard!¹
 Zij voelden naauw zich-zelf, en slechts om, arm aan krachten,
 De vrees des doods te vliên die zich hun zielsgedachten,
 Als de adelaar het lam, ten wissen prooi verkoos:
 Zij dacht aan hem, noch hij aan haar, en wezenloos
 Lag EVA reeds voorlang ter gloeiende aard gezonken,
 Toen ADAM nog, ontzind, door loof en heesterstronken,
 Een liefdrijk plekjen gronds, en koelend beekjen zocht,
 Waar hij, met kalmer geest, de nacht doorleven mocht.

O had de Vrouw, in 't bangst, in 't hachlijkst uur van 't leven,
 Des Egaâs bijstand haar niet eerloos zien begeven -
 Had haar gekrenkt gevoel niet, van die stond af aan,
 Gezworen, ver van hem, steeds op zich-zelf te staan -
 Dan liet haar teêrder min, in 't rampvol ommezwerfen,
 Hem thands niet onverzeld de toekomst tegensterven;
 En zoo geen schaamte, of trots, zijn boezem had verheerd,
 Dan ware ook zij door hem als eenge troost begeerd.
 Maar, eenzaam, goot de nacht haar heulsap op hem neder:
 Hij aarzelt, suizelt rond, hij valt, en rijst niet weder;
 Blikt eens nog, schrikkend, op - maar 't matte lichaam zwicht,
 En de ademtocht getuigt, dat hij te sluimren ligt.

1 Gen. II. 17.

Die eerste slaap was ruw! - niet, wat hij ADAMS neven
 In later tijd zou zijn, bij 't kort, eentonig leven:
 Geen siring met festoen, en palm, en vreugdevlag,
 Van 't rijzend heilgebouw, hun werkstuk van den dag;
 Geen leniging van smart, geen balsem in de plagen,
 Waar ze (altoos onverdiend!) van 't lot meê zijn geslagen;
 Noch ook, in 't stoorloos uur, geen inkeer op zich-zelf,
 En steigring van den geest tot boven 't luchtgewelf.
 Neen! - uit den hoogsten staat, een staat als die der Engelen,
 Door de Engelen-zelf benijd, die slechts de ziel kon mengen
 Met reiner menschenvorm, en minder dierlijk stof,
 Dan 't sterflijk lichaam - uit dien staat - uit Edens hof,
 Vervallen, en gedoemd ter torsing van de keten
 Der slaafsche stoflijkheid, die inspraak en geweten
 (Tot overmaat van ramp!) zoo naauw omkerkerd houdt,
 Dat haar de ontaarde Mensch niet meer als *doem* beschouwt -
 Tot zulk een stand verneêrd, en niet genóeg gevallen,
 Om (troost van later eeuw) op 't stoflijk juk te brallen,
 Kon ADAM, lijdens moê in diepen slaap gesust,
 Ontvoerd zijn aan den tijd - maar niet in d' arm der rust!
 Neen - in den droom, gerechte geesel der misdoenden,
 Was 't hem of Edens gaarde en veld hem tegengroenden;
 Hij wachtte schaamtevol, en in elkaâr gekromd,
 't Geduchte tijdstip af, 'dat God, de Straffer, komt';
 Hij huiverde op den wind, die speelde door 't gebladert';
 En duizendwerf was reeds de schrikbre stond genaderd,
 Aleer Jehovahs stem door 't ritslend lover teeg,

En 'ADAM, ADAM!' riep - en nergends antwoord kreeg.
 Met pijnlijk wroegend hart, zoo kalm en blij te voren,
 Moest hij op nieuw zijn naam, en 't streng 'Waar zijt gij?' hooren -
 En bevend rees hij op: trad uit den lommer voort,
 En stond den folter door van 't strafvoorspellend woord.
 Maar toen het ook der slang, gestrekt in 't stof der aarde,
 Gelijk in 't Paradijs, 't hem wachtend lot verklaarde -
 Toen was 't hem - in den droom - of zijn verslagen ziel
 Een straal van hoop en troost voor 't eerst te binnen viel:
 God sprak: 'Het zaad der vrouw zal u het hoofd vergruizen!' -
 En ADAM hoorde op eens een lieflijk loflied zuizen:
 'Heil 't aardrijk! Heil den Mensch! en Glorie aan den Heer!
 Jehovahs heilig Licht daalt over zondaars neêr!
 Hij heeft de roê der wraak van 't Menschdom afgeheven:
 Heeft bloemen in den boei der Stoflijkheid geweven;
 Biedt sterking, wien de dracht van 't levensjuk bezwaart:
 Jehovahs heilig Beeld weêrspiegelt zich op de aard!' -
 En zacht, verwijderd, klonk het 'Glorie, glorie!' weder;
 De lichtglans werd verbleekt, de schaduw breed en breeder -
 Tot ook in ADAMS dróom de zelfde droeve nacht
 Kwam heerschen, daar in 't woud lichaamlijk doorgebracht.

En spoedig zweefde er hem een windvlaag langs de leden,
 Die hem ontwaken deed en rijzen - meer te vreden -
 Doch, vreemding voor zich-zelf, bij vreemden grond en locht,
 Waar hij 't betreurd Voorheen, schoon vruchtloos, in herzocht.
 O! thands - tot meerder rust en zelfbesef gekomen,

Thands mat hij 't geen zijne oog nog niet had waargenomen -
 Tot wélk een afgrond hij door eigen schuld verviel:
 Is hij dat, God! hij, de eens zoo rijk begaafde Ziel,
 Die, schoon aan 't Stof verwant door 't needrig kleed der aarde,
 Dit met een glans doorschoot die de Englen evenaarde,
 En 't, blank als de uchtenddrup van spieglen kristallijn,
 Haar edelste uitdruk, haar getrouwste tolk deed zijn? -
 Is hij dat, die vergroofd, verbasterd in zijn vormen,
 Daar wegkrimpt voor den zucht der gure nanachtstormen?
 Die 't lijf zich zorglijk met de beestenvacht omdoekt,
 Waar 't, rillend en verstramd, zijn heil, zijn weelde in zoekt?
 Die met gebogen hoofd, en sluipend langs zijn paden,
 Door hongerpijn gejaagd, zijn nooddrift gaat verzaaden
 Aan wrange brumlen, tusschen 't heesterbruin verspreid,
 En 't veldkruid, door Gods vloek ter spijs hem toegeleid¹?
 Die met verschroeide tong den regen op zou slorpen,
 Bij 't onweêr van de nacht in 't zand der aard geworpen,
 En hijgend rondblikt, wen 't ontstoken ingewand
 Geen reinen luchtstroom vindt tot lessching van zijn brand!
 Is hij dat, die voorheen, aan Pizons rijke wellen,
 Haar zilverblanken vloed de bedding uit zag zwellen,
 En van geen dorst bewust, bij palm- en dadelwijn,
 Haar waatren voedend vocht voor dier en plant liet zijn? -
 O God, nu kent hij heel den omvang van zijn lijden:
 Nu is 't geen raadsel, neen! en 't beeld van Uw kastijden

1 Gen. III. 18.

Staat in zijn vreeslijk zwart voor ADAMS geest gemaald:
 Nu kent hij 't smartgevoel, dat door zijn boezem dwaalt:
 Neen, 't is geen doodsangst meer; geen afschuw van de schimmen,
 Die hupplend om zijn schreën hem haatlijk tegengrimmen;
 Neen, 't is geen lichaamspijn, geen fel volhardend leed,
 Wie hij, schoon krachteloos, te sterk is - en vergeet:
 Neen! - 't is BEHOEFTE IN 'T HART; 't is 't hijgen van den boezem,
 Die, smachtend bij den kelk, den nagebleven droezem
 Geen laving vergen kan, en heel een waereldschat
 Zou offren, voor één drup van 't geestverhoogend nat.
 Neen! - 't is de Ziel, die vol van jónger krachtbeseffen,
 Op vleuglen harer waard, zich stofloos wil verheffen;
 Doch, door een kluisterwicht, dat in 't verborgen werkt,
 Naar iedre kracht verlamd, tot de Aarde blijft beperkt.
 De Ziel! de Ziel, o God! die, eens aan U ontsproten,
 Den reinen voorsmaak van Uw SCHOONHEID heeft genoten,
 En thands, in spijt van 't stof, dien Oorsprong niet verzaakt -
 Maar naar 't Verloren Goed, maar naar Uw Hemel haakt.
 Ja! ja! - met vurig schrift, als de aandrift rein en edel,
 Staat dit den eersten Mensch beteekend voor den schedel,
 En diep gaat hij gebukt voor 't overladend wicht,
 Dat de englenwiek der ziel tot logge rust verplicht!

Hij doolt in 't wilde, tot een steile heuvlenketen
 Zijn oog belet de grens der woestenij te meten.
 Met moedeloosheid in 't hart bestijgt hij 't mullig zand,
 Dat wegzinkt voor zijn tred; dat schaars een zoode of plant

Ten vuistgreep aanbiedt, en gereede valverhinderend
Bij 't struiklen van den voet, of lichte hersenzwindeling.
Doch, walging van de streek, wier dor en droef gelaat
Hem rondom aangrijnst - zucht naar beter - stil beraad,
En heimlijk voorgevoel, die dood, of uitkomst, spellen -
Doen alle kracht voor 't laatst hem nog in werking stellen:
Hij klimt, en klautert voort, en heft zich zwoegend op -
En, 't aangezicht naar 't Oost, betreedt zijn voet den top.
Daar staat hij! de Eerste Mensch, de erkende Heer der Aarde,
Geheven boven 't Stof! daar spreekt zijn rang en waarde
Weêr uit den fieren stal, en 't helder schittrend oog:
Daar voelt hij, dat hem God zijn grootheid niet onttoog;
Dat, met de onsterfelijkheid van 't Stof, zijn Zieleluister
Niet onder was gegaan, in 't stelpend zoneduister.
Zijn boezem rijst van vreugd, terwijl zijn oogblik weidt
Door 't lieflijk bloeiend dal, dat, aan zijn voet gespreid,
En van den purpergloor der morgenzon beschenen -
Door licht en bruin verdeeld, die elders zich vereenen -
In hoog en laag plantsoen, gebloemte, en zilvervliet -
Aan 't nooit verzadigd oog een streelend schouwspel biedt.
Zijn heuvel, die allengs, bij nedergang en zwellend,
Zich tusschen 't groen verloor, ving op zijn vruchtbre helling
De koestrende uchtendglans, waar 't geurig palmprîeel
Een lommer aan ontleent - als slechts Natuurs penseel,
't Vermengend met den gloed der ingezweefde stralen,
Op loof, en zoode, en stam, verruklijk weet te malen.
En ADAM staarde 't aan: maar zie! op eens verbleekt

Zijn koon, hij steekt het hoofd, de handen uit - daar breekt
 Een traan uit de oogën! - 'God - o God! wat vreemde ontroering'
 Zoo roept hij, 'grijpt mij aan!' en in zijn zielsvervoering
 Vliegt hij den heuvel af, naar 't boschjen, waar de nacht,
 Door EVA, (door zijn Bruid!) ten einde werd gebracht.

Daar lag zij, van den blos der liefde en jeugd aan 't kleuren;
 Een lichte voorhoofstrek-alleen deed nog bespeuren
 Dat ze ook het léed der aard gekend had; om heur leên,
 Bevallig neêrgevljyd, wond zich de schaapsvacht heen,
 Die, van de tengre knie, tot boven éen der armen,
 Heur weeldrig schoone leest mocht drukken en verwarmen.
 De boezem, half bedekt en lichtend blank, bewoog
 Den schat van golvend haar, die langs heur schoudren boog.
 Haar teedre hand en arm, tot neven 't hoofd gerezen,
 Kon daar, in d' eersten slaap, een zachte steun voor wezen -
 Doch 't elpen vingrental liet, achtloos wijkend, los,
 En 't lieflijk aanschijn boog zich zijdwaards neêr in 't mos.

Haar Egaâ nadert, doch behoedzaam. Drie paar schreden -
 En ze is de zijne weêr! - maar neen! hij staakt zijn treden;
 Een ongekende Macht weêrhoudt hem; richt zijne oog,
 Met diep gevoel bezield, naar EVA neêr; betoog
 Zijn trekken met een gloed van Hemelsch welbehagen;
 Kruist hem zijn handen voor den boezem, wild aan 't jagen;
 Ontroert hem meer en meer; vaart vlammdend door 't gemoed,
 En barst zijn oogën uit in eenen tranenvloed.

‘O God, weêr zweeft de Vreugd, de Zaligheid van 't Eden,’
 Dus roept hij overluid, ‘mij door de ontstelde leden!
 't Is weêr dat Hemelzoet in 't nameloos gevoel,
 Dat mij de ziel verrukt; en wenschen zonder doel
 Vervult, door feller nog 't verlangend vuur te ontsteken:
 ZE IS SCHOON, ZE IS SCHOON - o God! dát doet mijn boezem breken,’
 En knielend in het stof, zijn oog te hemelwaart,
 Dat vlammen schiet naar God, en tranen plengt op de aard,
 Doet hij een Englenzang in Aardsche Vormen hooren: -
 En de eerste POËZIJ, de DICHTKUNST, is geboren!

De Klank doorzweeft de lucht, tot ze EVA wekt, en streelt.
 Getroffen hoort zij ze aan; vergeet wat hen verdeelt;
 Herdenkt zijne ontrouw, noch haar uitgestane smarte:
 En ADAM drukt zijn Gade, uit SCHOONHEIDSLIEFDE, aan 't harte¹.

Hebt ge ooit, bij najaarstijd, uw kiel aan 't meer vertrouwd,
 En 't rustloos drijvend zwerk, en 't golvenveld aanschouwd,
 Wanneer zij, elk om 't zeerst, bij felle wervelstormen
 Verandren van bestaan, in gang, in kleur, en vormen?
 Wanneer het wolkendons, tot lichaam saamgeprangd,
 Een rouwgordijn gelijk van 't hooge welfsel hangt?
 En dróever verwen nog dan aan den hemel graauwen
 Bij 't zinkend regenstof op de open baren dauwen? -

1 Gen. IV. 1.

Dan zaagt ge ook, hoe de zon, door wolk op wolk ontkleurd,
 Soms met één heldren straal 't afgunstig floers verscheurt,
 Haar licht een doortocht baant, en enkle waterklingen
 Uit d' algemeenen rouw in dartling op doet springen;
 Ze, in 't oog van 't scheepsvolk, tooit met vonkrend diamant,
 Weërkaatsend in de groef d' ontstoken fakkelbrand.
 Dan zaagt gij 't beeld van de Aard, die uit Gods Rijk gesloten,
 Toch enkle reizen, ons, verlaten scheepsgenoten,
 In 't stralen van de zon, die HEMELSCHOONHEID heet,
 't Bezielend Licht vertoont, dat aan Gods Troon ontgleed.
 Dien Lichtglans schildren wij! - dien zingen we in tafreelen! -
 Die SCHOONHEID zwelgen we in! - die komt ons harte streelen
 Met voorsmaak eener vreugd, de Onstoorbre Vreugd gelijk,
 Die d' aardschen Balling wacht in Gods 'Toekomend Rijk.'
 Die SCHOONHEID drukken we uit: en wie ons lied ontwaren,
 En wie ons werk aanschouwt - doen wij in de aadren varen
 Wat óns de borst vervult; hen sleept onze almacht meê,
 En voert hen om en rond, en doet, ter zelfder steê
 Waar 't heiligdom berust, dat wij gekromd aanbidden,
 Hen knielen nevens ons, ja, in 't vijandig midden
 Van dwaas vooroordeel, van begrippen, doodend koel -
 In weêrwil van zich-zelf, hen schreien van gevoel.

'De Dichtkunst des Poëets, de Godsdienst van den Christen,
 Is Een!' zingt BILDERDIJK: beklaagbren, die 't betwisten!
 Hun viel geen sprank ten deel van 't aardverheemlend vuur,
 Dat zacht te vonklen ligt op 't outer der natuur.

Voor hen is, in dit stof, de slang nog niet vertreden;
 Hun bloeit het schoon niet meer van 't eens verloren Eden;
 't Gevoel spreekt hun niet in: Sints Christus daalde op Aard
 Heeft God Zich-zelf in 't Stof, op 't heiligst, geopenbaard.
 Neen, zij doorgronden 't niet dat Hij één zelfde SCHOONHEID,
 Die slechts één geestdrift wekt voor áller oog ten toon spreidt,
 En - harpstift, pen, pontsoen, of bidkoraal ter hand -
 Ons hart aan 't EENIG SCHOON één zelfde wierook brandt.

Maar wat willen we ons verheffen,
 Maar wat kreunen we ons aan recht,
 Wat, aan 'tgeen de waereld zegt,
 Broeders, sterk in 't zelfbeseffen
 Ons van God in 't hart gelegd?
 Laat, laat vrij de KUNST verzaken,
 Wien geen KUNST ten deele viel:
 Die haar grootheid kan volmaken -
 Dien ontvonkt Zij-zelf de ziel.

Die, bij 't weeldevol genieten
 Van het SCHOONE hier op aard,
 In zijn borst geen geest ontwaart
 Smachtend daarmee saam te vlieten,
 't Voort te planten, rein herbaard -
 O, die noeme onze' arbeid spelen,
 Beuzelvond van 't zinloos kind,

Dat, in 's levens ploeggareelen¹,
 Goud, en tóch geen vreugde, vindt!

Broeders! Vrienden! Kunstgenoten!
 Hechten we aan geen lof noch blaam! -
 Ieder onzer ligt zijn Naam
 Ligt zijn Rang in 't hart besloten:
 't Zelfgevoel erkent geen faam.
 Smeeken wij om SCHOONHEIDSSTRALEN
 HEMELGLANS van 's Heeren gunst -
 Die wij Zingen, die wij Malen,
 In verscheiden spraak vertalen,
 Tot uit Hem zal nederdalen
 Éene Vorm in alle Kunst!

Dán zal, met geen valsch verguldsel,
 't Voorgewend, bedrieglijk, Schoon,
 't ECHTE steken naar de kroon:
 Dan verbergt geen stoflijk hulsel
 't Meer in Vorm, in Kleur, in Toon:
 Dan, dan zullen wij 't ontvangen
 In zijn WEZEN, uit zijn Bron -
 Om, met nooit gebluscht verlangen,
 't Eeuwig, eeuwig aan te hangen,
 Af te schildren in Gezangen
 Als geen Stof bevatten kon!

1 Gen. III. 17, 19.